משלוח מנחה מאתי לכ׳ הרב הגאון המפורסם [illegible]
[illegible]
[illegible]

ספר

מגילת אסתר

עם ביאור

מהגאון הקדוש החסיד האמיתי רבן של כבה"ג

רבינו **אליהו מווילנא** זצוק"ל

כשמו כן הוא מגלה סתרים.

הוצאתי לאור ב"ה

צבי הירש במהור"ר ברוך ז"ל מקאלשין

חתן הרב וכו' מוהר"ר בן ציון מוועקסנא נ"י, חתן הגאון הגדול מוהר"ר שבתי יפה ז"ל מגזע בעל הלבוש ז"ל.

ווארשא

בדפוס ר' יואל לעבענזאהן נ"י

תרל"ו

МЕГИЛАСЪ ЭСТЕРЪ

Въ Типографіи Ю. Лебенсона,
въ Варшавѣ, на улицѣ Налевки N. 9.

1876.

Дозволено Цензурою.
Варшава 4 (16) Февраля 1876 г.

הסכמה

מאת מעלת הרבנים הגאונים הגדולים מאירים ומפיקים זיו העומדים על משמרת הק' רבני קרתא קדישא ירושלם ת"ו דק"ק הספרדים והאשכנזים יצ"ו :

מחזקינן טיבותא לידידנו הרב הותיק מופלג ביראת ד' תמה כש"ת מו"ה צבי הירש נ"י מק"ק קאלשין אשר נשאו לבבו להוציא לאור הכתבי קודש ביאורים יקרים מסולאים מפז אשר יצאו מפה קדוש ד' מרנא רבן של ישראל גאון הגאונים כחד מקמאי רבינו אליהו מווילנא זצוק"ל על מגילת אסתר וכל הרואה יכיר בעליל כי הדברים האלה נובעים אך ממקור מעין הטהור מים חיים אשר יוצק מאליהו זצ"ל ויטעם טעם חדש כלשד השמן . ומהראוי לכל אוהבי תורה להחזיק בידיו ולקנות ממנו בכסף מלא . וחלילה לשום אדם להשיג גבולו עד עשרה שנים כי הרבני הנ"ל זכה בו וגם טרח ויגע א"ע לעשות מראה מקומות אשר נזכרו הדברים בספרי קדשו אשר כבר זכינו לאורם וזכות הגאון קודש קדשים יעמוד לנו ולכל אחב"י ונזכה לגאולה שלימה בב"א . דברי הבעה"ח פה עה"ק ירושלם תובב"א בחודש שבט תרל"ב לפ"ק:

מאיר בהגאון המנוח מו"ה איציק אויערבאך זלה"ה .

אברהם אשכנזי ס"ט:

הקדמת המו"ל

אמר המו"ל אחרי אשר זיכני ד' הטוב להוציא לאור את הספר היקר הזה ביאור **מגילת** אסתר המיוחס למרן הקדוש רבן של ישראל הגאון רבינו **אליהו** זצ"ל אשר כל עין רואה מכיר בביאורי מקראי קדש מהגר"א ז"ל יאמר כי הוא זה אור בהיר מתורתו של רבינו ז"ל ומה גם כי ב"ה זכיתי להשיג ג' העתקות מכוונות אחת אל אחת. האחד מהרב וכו' המנוח מו"ה טובי' ז"ל נכד מרן הגר"א ז"ל בעל מו"ל שה"ש מהגר"א ז"ל. והשני מהרב וכו' מ' יצחק הכהן מקאלנע נ"י והשלישי מהרב וכו' מגיה מומחה סתו"מ מ' שכנא נ"י מסקידל. עכ"ז אמרתי בלבבי יען כי משמיא קא זכו לי לדבר הגדול הזה אזוילאתקן מילתא אלבישייהו יקירי איזה הערות וציונים בידים מוכיחות מאיזהו מקומן של ספרי דבי רב רבינו הגר"א ז"ל. אשר יתנו עדיהן ויצדקו את הספר הנוכחי אשר אנכי נותן לפניכם היום כי גם הוא ממקום קדוש יהלך ממרן רבינו הגר"א ז"ל יען כי מכוונים המה ביאורי כמה מקראות למ"ש רבינו ז"ל בספריו הקדושים ומהם ימצא המעיין שם שכתב רבינו בלשונו הזהב כמ"ש במגילת אסתר והן הן הדברים שנאמרו ונשנו במגילה הזאת. והנה זה שנתים ימים אשר עלה על דעתי להביא הספר היקר הזה לבית הדפוס אולם טמנתי ידי בחיק העצלות. אך אחרי כי הראיתי קונט' זה הנחמד לכבוד אדמו"ר הגאון הג' בעל מחבר שו"ת אמרי בינה מוהר"מ אבד"ק קאליש שליט"א וכעת פה עה"ק ירושלם ת"ו ואשר אני מסתופף בצל מדרשו וצל תורתו הוטב בעיניו מאד ואמר כי המה דברים הראוין לאמרם מפי קדוש ד' הגאון ז"ל ואזרני חיל להוציאו לאור. מיד נזדרזתי להעתיקו ולסדרו על נכון אות באות ממש בלי תוספות ובלי גרעון ח"ו אפי' קוש"י. אחרי כל זאת אחת שאלתי מאת ד' אותה אבקש שתעמוד לנו זכות רבינו הגדול והקדוש אור העולם הגר"א ז"ל להיות שבתנו בבית ד' כל ימי חיינו על התורה ועל העבודה עבודת הקדש באדמת הקדש ואזכה לגדל בני הנולד לי ב"ה אשר שמו (האחד) כשמו הק' רבן של ישראל **ברוך אליהו** שליט"א ולחנכו ולחכמו בתו"ע וביראת ד' כל ימינו. כה דברי המו"ל ס' היקר הזה אשר חנן ה' אותי עבד נרצה לכל לומדי תורת ד' ועבודתו ית':

צבי באא"מ ברוך ז"ל מקאלשין מסתופף בחצרות ד' פה עה"ק **ירושלם** תובב"א:

(א) **ויהי** בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה:

(א) **הוא** אחשורוש כו'. מפני שהיה אחשורוש אחר. והוא אבי דריוש המדי הראשון כמ"ש דניאל (ט' א') בשנת אחת לדריוש בן אחשורוש מזרע מדי. וגם הוא מלך כי לעולם היו מלכי מדי. אך מה שחושבין ב' מלכי מדי ופרס על כל העולם ואותן לא היו אלא ב'. אבל אחשורוש אב דריוש לא מלך אלא על פרס ומדי לבד. ודריוש התחיל המלוכה על כל העולם. לכן כתב כאן הוא אחשורוש המלך מהדו וכו' שאחשורוש הראשון לא מלך אלא על פרס ומדי לבד: מהדו ועד כוש. ואמרו כשם שמלך על הדו כו': שבע ועשרים ומאה. ואמרו במדרש מאה על היבשה ושבע ועשרים על הים. וזהו שאמר ויםם המלך אחשורוש מס על הארץ ואיי הים הרי מאה בארץ וכ"ז בים. מדינה היא עיר גדולה מאוד עיר מלוכה. זהו שאמרו חז"ל בשלמא מדינה כו' מוקפת חומה מימות יהושע בן נון והיינו עיר גדולה ומוקפת חומה מימות יב"נ. וז"ש בגמ' גבי מזוזות (יומא י"א) א' שערי עירות שערי מדינות ופירש"י ז"ל כגון ארץ הגר שמוקפת חומה ודוחק גדול הוא שאמרו בגמרא בשביל ארץ הגר. ולפי מה שכתבתי אתי שפיר. אך כל עיר גדולה ומלוכה יש כמה עירות פרזים שסייכים אליו וזהו מדינה:

(ב) **בימים** ההם כשבת המלך אחשורוש על כסא מלכותו אשר בשושן הבירה:

(ב) **כשבת** המלך אחשורוש על כסא כו'. שפירשו המדרשים שזה הכסא הוא ציור מכסא של שלמה המלך ע"ה. ועשה אחרת כמותה מפני שעליו לא היה יכול לישב. ועשו אותה ג' שנים ולא היו יכולין לעשות כמותה אלא בשושן. ולפי שהיה גדול עד מאוד. כמו שמפורש בתרגום שני לא היו יכולין להביא אותה לבבל ששם היו יושבין כל המלכים אשר לפניו והלך וישב בשושן. וז"ש כשבת המלך אחשורוש דוקא. שכל המלכים שהיו לפניו ישבו בבבל: על כסא מלכותו אשר בשושן. פי' על אותו כסא אשר בשושן דוקא: הבירה פי' הוא חוזק גדול אשר בעיר מלוכה למושב מלכים ושריו וקציני עם כמו ציון וירושלם וזהו בירה כמו הבירה אשר הכינותי וכמ"ש דניאל (ח' ב') ואני הייתי בשושן הבירה אשר בעילם המדינה. פי' עילם היא העיר מלוכה עצמה. ושושן הוא החוזק אשר בתוכה. וכתב זאת להראות גדולת השי"ת שסבב סיבובין לעשות נס לישראל. לפי שמרדכי היה בשושן כמ"ש איש יהודי היה בשושן פי' שהיה כבר סיבב הקב"ה והוליך את אחשורוש לשושן שישב שם. ולפיכך אמרו שצריך לקרותה כולה. דלכאורה למה לנו לידע בתקפו של אחשורוש אך שבכל פסוק ופסוק הוא מספר גודל הנס. אך הנס הוא בהסתר פנים. כלומר שסיבב לעשות בדרך הטבע. ולא כמו שהיה במצרים ביד חזקה ובזרוע נטויה ולפיכך אנו מזכירין בכל יום ובכל יו"ט ושבת יצ"מ. ואין אנו מזכירין נס זה אף שהיה ממיתה לחיים. ובמצרים הי' מעבדות לחירות. וז"ש בגמרא מגילה (י"א) ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס אימתי בזמן המן. ולכאורה הוא תמוה. א) והענין כמ"ש חז"ל אסתר מה"ת מנין דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא. דלכאורה המאמר הזה אין להבין דמאי קשה להו על אסתר מנין היא מן התורה משאר צדיקים שנעשה נס על ידיהם. והיינו דנס שבארץ ישראל

(א) ענין זה ממש הובא בספר האמונה והשגחה המלוקט מכתבי קדש של הגר"א ז"ל בדף י"ד ב' אות י"ד וז"ל אך הענין כמ"ש בביאור מגילת אסתר המיוחס להגר"א ז"ל על מה שאמרו חז"ל אסתר מה"ת מנין ע"ם כו': ועיין בביאורו על אגדות ב"ק דף י"ב ע"ב ד"ה דרות דלינא. ישעיה יא סדר עולם פרק ל' הגהות הגר"א ז"ל:

אין

אין כל כך חידוש. ולכך חנוכה אינו נס כמו פורים אף שהיה נס גדול מאוד לפי שהיה בזמן המקדש. ומ"ש אסתר מן התורה מנין פי' היכן מרומז שאפילו בהסתר פנים דהיינו בגלות עושה לנו נסים נס גדול כזה. ואמרו דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא פי' אפילו בשעת הסתר פנים אשלח את אסתר. ולפי זה אתי שפיר חגיגה (ה' ע"ב) שאמר ההוא מינא לר' יהושע בן חנניא עמא דאהדרינהו מרא לאפיה מיניה אחוי ליה עוד ידו נטויה עלינו. פי' שאמר דכתיב הסתיר אסתיר פני כפשוטא ואף על פי כן ידו נטויה עלינו. כמ"ש אסתיר שהיא מרומז על אסתר שעשה לנו נסים אף הס בהסתר. וז"ש ויט עלינו חסד לפני מלכי פרס שהקב"ה עשה לנו נסים נס גדול כזה. ואמרו שזאת היה בימי המן לכך היה נס גדול יותר מחנוכה אף הוא בהסתר פנים. ואמר משל למלך שהיה לו בן יחיד והיו השרים מתקנאים בו מחמת שראו גודל אהבת המלך עליו לימים חטא הבן לאביו וגירש אותו ליער וסבר הבן שאביו עזב אותו ושכח אותו אבל אביו ברחמיו על בנו היה מתירא שמא יפגעו בו חיות רעות שביער או שריו השונאים אותו. מה עשה שלח את עבדיו המשרתי' אותו לתוך היער אך אמר להם שאל ידע בנו מזה כדי שיחזור מחטאיו אשר עשה. לימים בא עליו דוב ובא אחד מעבדי אביו והצילו וסבר הבן שהיא מקרה. אח"כ בא שר אחד משונאיו ועמד אחד מעבדי אביו והצילו מידיו. והבין הבן כי איך אפשר שיהיה מקרה כל כך תכיפה תמיד והבין שזאת עשה אביו ונתקע אהבת אביו בלבו וחזר בתשובה שלימה. כך הקב"ה שלח אותנו בגלות והיה מתירא שמא יפגעו בנו הדובים הקמים. שלח אתנו עבדיו המשרתים ועושה לנו נסים על ידיהם. אך הוא בהסתר פנים. אך שמרדכי ואסתר ודורו ראו והבינו שזאת הוא מן השמים וקבלו עליהם את התורה באהבה רבה. ב) וע"פ מה שכתבתי אתי שפיר מה שאמרו מה שראה יחזקאל ראה ישעיה אלא יחזקאל דומה לבן כפר שראה את המלך וישעיה דומה לבן כרך שראה את המלך. פי' כי ישעיה ראה בארץ ישראל והיו הכל מאמינים לו ולא היה צריך ליתן להם סימן. אבל יחזקאל שהיה בן כפר דהיינו בגלות ובחוצה לארץ ולא היו מאמינים שראה את השכינה בגלות ובחו"ל עד שנתן להם סימנים. וכיון שראו שעדיין חיבתן אצל הקב"ה ושלח שריו ועבדיו לשמרם. ניתוסף אהבה וחיבה בלבם:

(ג) **בשנת** שלש למלכו כו'. (ג) **פי'** זה קאי על כשבת המלך על הכסא אשר בשושן כו' וזה היתה בשנת שלש למלכו כמ"ש לעיל שג' שנים נשתהא מלאכת הכסא ובשנת שלש למלכו ישב עליו ובאותו זמן עשה משתה לכל שריו ועבדיו. פי' שר הוא המושל על עירות ועל כל אשר לו ורואה שלא יהיה עולה. ושופט בין הגוים ועבדיהם המשרתים את המלך ורואים את פני המלך. וכל מי שצריך לבא אל המלך לבקש דבר מן המלך הוא על ידיהם. וז"ש בגמרא וכי חנינא גדול ממך א"ל לאו אלא הוא דומה כעבד לפני המלך ואני דומה כשר לפני המלך. והנה הגמרא הזאת אינו מובן מה השיב על שאלתה. ולפי מה שכתבתי אתי שפיר ג) שהשר הוא המושל בתורה והעבד הוא העוסק תמיד ביחודים ובתפילות והם החסידים הראשונים שהיו מתפללים בכוונה גדולה. וז"ש כלום חנינא גדול ממך בתורה. ועל זה השיב לה לאו אלא שאני דומה כשר שאני בקי בכל חדרי תורה יותר ממנו.

(ב) עיין ביאורו על שיר השירים פ"א פט"ז וביאורו על הגדה ד"ה והיא שעמדה וכו' ועיין בליקוטי הגר"א בס"ם ביאור על הרעי' מהימנא דף פ"ג ע"ב עיין שם ובביאורו על ישעיה פ"ו פ"א:

(ג) כן פי' הגר"א ז"ל בביאורו על משלי (י"ז ב'). תיקונים ד' קי"ג ע"א ב' ע"ב א' ד' קלה ע"ב ב' ישעיה ה' יג:

אך

אך הוא כעבד לפני המלך שיכול לבא בכל עת והמלך עושה לו בקשתו וז"ש לכל שריו דהיינו המושלים בכל אשר לו . ועבדיו המשרתים אותו . חיל פרס ומדי הפרתמים . הם הדוכסים אשר מזרע המלוכה של פרס ומדי . ועשה משתה לכל החיילות שלהם לפי שהם מאומתו לכך עשה לפני כל החיל שלהם וגם הוא צריך להם לפי שהם היושבים ראשונה במלכות . אבל של שאר המדינות לא עשה לכל החיילות שלהם אלא לשרי המדינות והוא המלכות של המדינה אלא שכנגדו הם הכל שרים כי הוא היה מולך עליהם כמ"ש הלא כל שרי יחדיו מלכים . ואמר לפניו לפי ששריו ועבדיו באים תחלה שכן קרובין אצלו לכך חשיב תחלה שריו ועבדיו . אבל יושבים היו יושבים שרי המדינות לפניו . פי' אצלו כמ"ש שהיה מפיים את הרחוקים . והקרובים אצלו אימת דבעי מפיים להו . ובגמרא אמרו שפעם כתב פרס ומדי וכתיב למלכי מדי ופרס . ואמרו אתנויי אתנו בהדייהו ד) פי' מהטעם שגבי למלכי מדי ופרס כתוב מדי ברישא . ובכל המגילה כתיב פרס ברישא . והיינו לפי שאחשורוש היה מפרס . וא"כ לא היה מדי אלא אפרכי לכך כתב תחלה פרס . אבל בסוף המגילה בדברי הימים כתוב למלכי מדי ופרס . והדברי הימים היה מקודם ומקודם היה מדי תחלה מלך כמ"ש ודריוש מדאה קבל מלכותו כו'. לכך כתיב למלכי מדי ופרס :

(ד) בהראתו כו' ימים רבים שמונים ומאת יום : (ד) הא דקתני בהראתו . וגם הא דכתיב ימים רבים ה) שהוא מיותר וגם ענין ריבוי ימים של משתה אינו מובן . והענין שתתר"פ אוצרות שהיה לנבוכדנצר טמן אותן על נהר פרת . וגלה הקב"ה לכורש בשביל שפיקד לבנות הבית . וירש אותם אחשורוש . וענין המשתה היה כדי להראות את עשרו שיהיה לו חן בעיניהם . אך אין דרך לקרותם כך ולהראותם ועשה משתה וכתוב לבם הלך עמהם להראותם . והראה אותם ששה אוצרות בכל יום כמ"ש חז"ל . והם המפורשים בפסוק זה . עושר . כבוד . ומלכות . ויקר . תפארת . גדולות . הרי ששה אוצרות . נמצא היה צריך שמונים ומאת יום . ולכך עשה משתה ק"פ יום . והפי' מהפסוק בהראותו כלומר באותן הימים שהראה אותם את העושר כל הששה אוצרות בכל יום ימים רבים עשה באותן הימים משתה . וכמה הם הימים שמונים ומאת יום . ומ"ש עושר כבוד מלכותו ואת יקר תפארת גדולתו פי' כמ"ש זה שמי וזה זכרי . ואמרו לא כמו שאני נכתב אני נקרא . נכתב אני בי"ה ונקרא בא"ד . והיינו מפני שהשם הוי"ה ב"ה מורה על עצמותו יתברך . ו) ואדני מורה על מלכותו שהוא אדון כל הארץ . ולכן נקרא באדני שהוא מורה על מלכותו . כי אין דרך לקרוא למלך בשם העצם אלא בשם המלכות . לכן נקרא באדני ולא בי"ה . וזהו גדולתו הוא עצמותו . ומלכותו הוא מלכותו . ומה שכתוב אצל מלכותו כבוד . ואצל גדולתו תפארת . מפני שהחילוק הוא בין עבד לבן . שבן מתפאר עצמו בעצמותו של אביו . בן שאביו חכם גדול הוא מתפאר עצמו בעצמותו של אביו שהוא בן של אותו החכם . וכמ"ש תפארת בנים אבותם . אבל העבד אין לו תועלת מן העצם אלא אם הוא מושל ישר יש לו תועלת שמכבדין אותו בו שמתייראין ממנו מחמת עבד מלך כמלך . לכן כתיב אצל גדולתו שהוא העצם אמר תפארת ואצל מלכותו אמר כבוד . וזהו שאמרו בגמרא שלבש בגדי כהונה . כי בבגדי כהונה כתיב לכבוד ולתפארת . והיינו שבבגדי כהונה היה נראה עצמותו מחמת שרואו שנושא את השם הקדוש עליו והיה

צריך

(ד) עיין בביאורו על רבב"ח (דף ב' ע"ב) וז"ל הקדוש שם עיין בביאורי על מגילה ע"ש :
(ה) עיין רבב"ח הנ"ל ד"א (דף ד' ע"א) ע"ש . תיקונים ד' קי"ז ע"ב א' משלי כז כז זוהר חדש ד' מ' ע"א ב' :
(ו) עיין באדרת אליהו ס' דברים א' ה' ועיין משלי (י' ז' י"א ז' נ"ט) ועיין בביאורו על היכלות היכל ב' פ' פקודי (ציון א' די"ב ע"א) ע"ש ענין נפלא . ספרא דצניעותא פרק א' ד' ה' ע"ב א' ד' כ' ע"א ב' :

צריך להיות קדוש וטהור. וגם גודל ממשלתו ועשרו. כי בעד ישפה א' אמרו חז"ל שנתנו אלף דינרי זהב. ואמר שגם הוא הראה אותם את עצמותו ואת מלכותו כמו שבכהן גדול נראה עצמותו וממשלתו. שהכהן גדול היה תיכף תחת המלך במדרגה. ומ"ש את עושר לשון רבוי כלומר את רוב כבוד מלכותו. וכן את יקר. והיינו כבוד מלכותו הוא מה שיעלה מן המלוכה שלו וזהו זהב וכסף. ועצמותו דהיינו מה שירש מאבותיו שגנזו הם היינו אבנים טובות ויקרות מאוד. לכן אמר אצל מלכותו עושר. ואצל עצמותו יקר. ומ"ש את ואת כי הם ששה. ז) תלת כללין בתלת:

(ה) ובמלאת הימים האלה עשה המלך לכל העם הנמצאים בשושן הבירה למגדול ועד קטן משתה שבעת ימים:

(ה) הנמצאים בשושן. פי' כי הוא באותו זמן בא מבבל. שכל המלכים ישבו בבבל כמש"כ אך הוא בא בשביל הכסא כמו שכתבתי לעיל לכן נקרא לכל העם היושבים בשושן נמצאים כי הוא מצא אותם שם:

בחצר גנת ביתן המלך פי' שדרך לעשות בתוך גן המלך בית שהולכים להשתעשע שם. ולפני הגן הוא החצר. והיושבים שם בחצר שלפני הגן שבתוכה היא הביתן של מלך. ואמר הכתוב שאפילו בחצר גנת היה ג"כ רצפת בהט ושש ודר וסוחרת. ח) והענין שעשה הקב"ה ג' עלמין עולם העליון שהוא המחיצה של הקב"ה שלשם עולים נשמת הצדיקים גדולים הנקראין בני עילאין. ועולם הב' הוא הגן עדן שבו נכנס הקב"ה להשתעשע עם הצדיקים והג' הוא עולם הזה. והעוה"ז נקרא חצר כמשחז"ל התקן עצמך בפרוזדור כו'. וזהו שכתוב בחצר גינת כו' שהוא בעוה"ז. ואמרו חז"ל כל הראוי לחצר לחצר הראוי לגינה לגינה. כלומר הרשעים בחצר והצדיקים בגינה והבני עילאין בביתן. ואין כאן מקום לקושי' תוס' שהקשה והלא אין מטילין קנאה בסעודה ע"ש. במתניתא תנא הושיבן בחצר ופתח להם שני פתחים אחד לחצר פי' שנתן הבחירה ביד האדם בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו. ועוד אמר הושיבן בחצר ולא החזיקתן והושיבן בגינה והחזיקתן. פי' כי אמר במדרש על מה שאמר אליהו להקב"ה קנא קנאתי כו' והשיב הקב"ה לך ומשחת את אלישע בן שפט לנביא כו' שאמר הקב"ה שוב אין העולם כדאי לך. וז"ש הושיבן בחצר שהוא עוה"ז ולא החזיקן והושיבן בגינה פי' שאין העולם יכול להחזיק אותן כי העולם אין כדאי להם והושיבן בגינה בגן עדן: חור כרפס פי' שדרך השרים שאין להם ספסלים וכסאות לישב עליהן אלא יושבין לאכילה על המיטות ואין להם על מה לסמוך הגוף עושין כמו גלגלים ובתוכם עמודים גבוהים ופורסים בגדים על העמודים דהיינו מעמוד לעמוד וקושרין אותן להעמודים מבחוץ וסומכין את עצמם על העמודים וז"ש חור כרפס ותכלת פי' הבגדים היו מחור וכרפס כו' וקשרו בחבלי בוץ. וזהו אחוז פי' קשור בחבלי בוץ וארגמן. ועמודים היו עומדין על גלילי כסף ט) פי' והגלגלים שעליהן עומדים העמודים היה של כסף. ועמודים עצמם היו של שיש והוא שש. והמטות היו של זהב וכסף והרצפה של חמש מיני אבנים טובות וכל א' משונה מחברתה והיו שורות. ומספר לנו הכתוב כל זאת להראות מעלות הצדיקים לעוה"ב כי יפה שעה א' של עוה"ב מכל חיי העוה"ז. ואין אנו יודעין כמה גדול כח עוה"ב. ואמר לנו הכתוב גודל עוה"ז. שיהיה לנו להבין מזה את העוה"ב: (ז) שונים פי' כל מי ששתה בכוס לא היה שותה עוד

(ז) עיין ביאורו על ישעי' (ס' א') וביאורו על משלי (ו' י"ד וכ"ג ח' ל"ג) וביאורו על דברי הימים (א' א' ח'). ועיין בביאורו על ספרא דצניעותא (פ"א ד"ב ע"ב א') ועיין בביאורו על זהר חדש שנדפס מחדש על התיקונים ח"א (ד"ב ע"א וד"ד ע"ב א' ב'):

(ח) עיין בתיקונים תיקון א' (דק"ט ע"א וע"ב). ובביאורו על היכלות בראשית א' ליון ב' ד"א ע"ב עניני ג"ע ד"ה אמר ר"ש כו'. ברק השחר משלי לא כא כב. ביאור רע"מ ד' פא ע"ב. פירושו על הזוהר ח"ג ד' קט ב' ע"ב זוהר חדש ד' מ' ע"א ב':

(ט) עיין תקוני זוהר חדש (דל"ב ע"ב):

בכוס הזה אלא היו נותנין לו כוס אחר. ויין מלכות. פי' יין טוב ויקר מאוד שאין שותין אלא מלכים. רב. שנתנו יין הרבה. כיד המלך. פי' כמו שנותנין למלך יין הרבה כדי שיבררו לו וישתה כך היו נותנין לכל אחד ואחד: (ח) והשתיה כדת ומפרש בגמרא כדת של תורה מה דת תורה אכילה מרובה משתי' והנה הגמרא אינו מובן כלל ורש"י ז"ל דחק את עצמו לפרש שקאי על המזבח ונראה שה"פ דאמרו כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה. י) ואמרינן משורה היא א' משלשה ושלשים מלוג והוא קטן מאוד אבל לאכילה לא נתנו לנו שיעור אלא כל אדם כמו שהוא רוצה וז"ש מפני שהיה קשה למה לא כתיב אכילה במגילה וכתב הכל שתיה וע"ז אמר שבמגילה כ' והשתיה כדת. כדת של תורה כמ"ש פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה. וה"נ בסעודתו אכילה מרובה משתיה. ואם שתיתו היתה כ"כ מרובה תבין מזה איך היתה אכילה: אין אונס. פי' כי דרך על הסעודה כ"א דוחק את חבירו לשתות מהר כי גם זה צריך לשתות אבל כאן לפי שהיו כלים מכלים שונים להכי כתיב אין אונס. או כמ"ש במדרש שבכל סעודותיו היו אונסין לשתות אבל כאן אין אונס והיינו כי כן יסד המלך כו' לכן פי' אין אונס. איש ואיש. במדרש אמרו אמר הקב"ה אתה אמרת לעשות כרצון איש ואיש אני אתן שני אנשים שתמלא רצונם מרדכי איש יהודי והמן איש צר ואויב יא) וז"ש בגמרא איש ואיש מרדכי והמן ומספר לנו הכתוב איך הקב"ה מסבב סיבובים ומהפך לבו של אדם כדי לעשות נס שהרי כוונתו היה לעשות רצון הפחות שבפחותין ואח"כ גזר על אשתו שהיתה בת מלך להביאה ערומה שלא ברצונה ואח"כ הרג אותה בשביל שסברה רוחו הרמה שהראה את כבוד מלכותו ותקפו ועשרו ואח"כ אפילו אשתו לא השגיחה בו: (ט) גם ושתי המלכה. פי' שגם עשיית הסעודה של ושתי היה שלא עפ"י הטבע כי מה צורכה לסעודה שסעודתו לא היה אלא למצוא חן בעיני העם. ושלא ימרדו בו. אך סעודתה שהיתה לנשים אין בזה צורך כלל כי מי ימרוד בה אלא הכתוב מראה אותנו איך הוא מסבב סיבובין לעשות נס לישראל: בית המלכות אשר למלך אחשורוש. פי' שיש למלך ב' חדרים אחד שהוא יושב בה והשני שאינו מיוחד אלא למלך ואין אחר נכנס בה. והיא עשתה משתה בתוך הבית אשר מיוחד למלך אחשורוש. ומראה אותנו הכתוב שלפני שבר גאון:

ביום השביעי כטוב לב המלך ביין כו'. בגמרא פריך אטו עד האידנא לא טב לבו בחמרא אלא יום השביעי שבת היה וישראל אוכלין ושותין ועוסקין בדברי תורה אבל בסעודתו של אותו רשע כו'. והנה הגמרא אינו מובן לא הקושיא ולא התירוץ כי מה קשה כי גם ביום השביעי היה טוב לב המלך ביין והיו מדברים באותו שעה בעניני נשים כמו שמפורש לכך נאמר להביא וכו'. וגם התירוץ אינו מובן כלל הלא אין שמחתו היה בשביל שבת ומאי שייכין ישראל לדבר זה והענין שאמרו במדרש שכל מקום שנאמר מלך סתם זה הקב"ה וע"ז קשה להו אטו עד האידנא לא טוב לב המלך ביין. פי' כי וודאי אין הנאה להקב"ה ביינם. ומשני דהאידנא שבת הי' וטוב לב המלך ביין של ישראל שאוכלים ושותים ועוסקים בדברי תורה אבל העו"ג אוכלים ושותים ועוסקים בדברי תיפלות ואין להקב"ה הנאה מהם כלל ואף בסעודתו של אותו רשע הללו אומרים פרסיות נאות והללו אומרים מדיות נאות כו' והיינו מפני שושתי עשתה משתה לנשים בבית המלכות והיה כל א' שומע קול אשתו

(י) כזה הלשון הובא בסוף לקוטי שנות אליהו:
(יא) עיין בפי' לישעי' (א' כ"ד) ההפרש בין צר לאויב פי' כי צר הוא המריע לגוף ואויב לנפש:

 והיו

והיו מדברין אודות נשותיהן : (יא) להביא כו' להראות. פי' הוא אמר להביא סתם ואמר הכתוב כדי להראות כו' והיינו מפני שהיתה טובת מראה לכך רצה להראות אותה. ומ"ש תחלה עמים ואחר כך השרים מפני שהעמים יושבין סמוך לפתח והשרים יושבים אצל המלך לכך אמר תחילה עמים כי הם יראו תחילה משתבא : (יב) ותמאן המלכה ושתי כו'. מתחילה ושתי המלכה והיינו שהוא אמר שמה תחילה שמתחילה היתה הדיוטית ואחר כך נעשתה מלכה ומ"ש כאן תחילה מלכה לאמר שהיא מלכה תחילה אף קודם שנשאה אחשורוש. וזהו שהוא שלח להביא את ושתי המלכה שיחוסה שהיא אשת המלך והיא עצמה הדיוטית. אבל היא השיבה שהיא היתה בת מלך אף קודם שנשאה. ויקצוף המלך מאוד וחמתו בערה בו. בגמרא אמרו אמאי דלקה בי' כולי האי דשלחה לי' בר אהורירא דאבא כו' פי' דקשה דהא דרכו של אדם אם יקצוף ומדבר את הדבר הכעס נח ואינו בוער בו וכאן אף שדיבר וקצף מאוד אף עפי"כ וחמתו בערה בו. וע"ז מקשה אמאי דלקה בי' פי' מבפנים וזהו בו דייקא. וע"ז אמרו ששלחה לו בר אהורירא פי' ולכך בערה בו שזאת לא היה יכול לומר להשרים כי בזיון הוא לו. ולא היה יכול לומר אלא שהיא לא באתה. וזהו ויקצוף המלך כו' על מה שהסריסים אמרו בפרהסיא שלא רצתה לבא וחמתו בערה בו על דברי הבזיון שאמרו הסריסים בחשאי : (יג) ויאמר המלך לחכמים יודעי העתים. פי' שיש שני בתי דינים אחת פוסקת עפ"י שורת הדין. ואחת בדבר הוראת שעה שצריך להקל לפעמים המשפט ולא לפי הדין כמו למלך או לאדם גדול ואף שהדין נותן כך אבל לפי שהם חסים על כבודו מקילים המה לו והנה אחשורוש היה לו צרתו כפולה שלא היה יודע מה לעשות שרצונו היה להציל אותה מפני שהיא מיוחסת גדולה. וגם יפיפיה שלא היה כמותה בעולם כמ"ש חז"ל. אך שהוא לא היה יכול להציל אותה מפני שהיה מתיירא מן העם שלא ימרדו בו לכך שאל לחכמים יודעי העתים פי' שיודעין כל עת ועת שעת הוא להקל כמ"ש לעיל. כי כן דבר המלך פי' שמשום הכי לא שפט אותה בעצמו אלא היודעי דת ודין היו שופטים אותה. וזהו כי כן דבר המלך פי' כן הוא הדת בימיהם שכל דבר המלך יהיה לפני יודעי דת ודין. ואמר דת ודין כי השופט צריך לידע ב' דברים א' הדת והב' הוא הטענות איך לדין אותו. וזהו מחוקק שנותן הדת. והב' הוא השופט שרואה איך לדון. ונותן דת הוא המלך. ושופטים הם השרים כמ"ש הן לצדק ימלוך מלך כו' יב) כמ"ש בישעיהו וז"ש דת הוא הדת ודין הוא לידע איך לדון : (יד) ראי פני המלך כו'. כי צריכין לידע הדת והדין לכך אמר לאותן שרואין תמיד פני המלך ויודעים הדת. היושבים ראשונה במלכות הם השופטים את עם הארץ : (טו) כדת מה לעשות במלכה ושתי. פי' שרצונו של אחשורוש להציל אותה ולכן אמר במלכה ושתי כלומר באותה שהיתה בת מלך גדול. על אשר לא עשתה את מאמר המלך. שלא אמר אלא שלא עשתה את מאמר המלך דהיינו שלא באה ולא הזכיר מן הבזיון אף שהם היו יודעים כמ"ש לקמן בס"ד. ביד הסריסים פי' ולא לעיני המלך אלא ע"י אחרים : (טז) ויאמר ממוכן. בגמרא אמרו מכאן שהדיוט קופץ בראש. ולכאורה קשה איך מוכח מכאן אפשר שגם הם היו אומרים אך שנתקיים דברו להכי לא כתב אלא דברי ממוכן ונראה שדיוקם הא דכתיב לפני המלך והשרים דפשיטא שלפני השרים אמר והוא מיותר לכך אמרו מכאן שהדיוט

(יב) עיין ביאורו על ישעיה (א' כ"א) וביאורו על משלי (ח' ט"ו כ"ה ה' ל"א א') אדרת אליהו דברים פ"א ע':

שהדיוט קופץ בראש שלפני פי' קודם . כי על כל השרים פי' לא אמר שאם היה על המלך לבדו לא היה חושש. אלא היה רואה שאם ישפטו השרים לא ימיתו אותה כי ראה שכן רצון המלך . וגם יחנפו אותה . וגם הוא נשא אשה גדולה הימנו והיה רצונו לפטור אותה כמ"ש במדרש שממוכן זה המן והיה סיבה מן השמים בכדי שיכין ישועה ע"י עצמו והיה רצונו שישפוט אותה המלך בעצמו ולא יהיה יכול למחול לה כי יתיירא מן השרים לכן אמר לא על המלך לבדו אלא על כל השרים פי' וא"כ אינו נוגע אלא אדרבה הוא נוגע בשרים וא"כ ישפוט אותה המלך בעצמו ואמר על השרים ועל העמים פי' על השרים הוא כאן ועל העמים אשר בכל מדינות כו' פי' אח"כ כשישמעו : (יז) כי יצא דבר המלכה . פי' שקאי על כל העמים אחר שיצא דבר המלכה על כל הנשים ואימתי יהיה זאת באמרם פי' כאשר יבואו השרים אח"כ לביתם ויספרו שאמר המלך כו' אז ישמעו נשי העמים ויבוזו גם כן את בעליהן : (יח) והיום הזה פי' כל זה יהיה אח"כ כאשר ישמעו דבר המלכה . וגם היום הזה כל נשי פרס ומדי אשר ישבו אצל המלכה ושמעו את דבר המלכה דהיינו מה שהיא אמרה בר אהוריירא דאבא הן יאמרו לכל שרי המלך אשר לא היו יודעין זאת . וכדי בזיון וקצף . בזיון מה שביזתה אותו ואמרה בר אהוריירא דאבא . וקצף על אשר לא שמעה את דבר המלך : (יט) כי יצא דבר מלכות כו' פי' שיחדש היום ב' דברים א' שיצא דבר מלכות פי' אפילו דבר מהנוגע למלכות יצא ג"כ מלפניו וישפוט בעצמו ויכתב בדתי פרס ומדי ולא יעבור פי' זאת אשר המלך יהיה יכול לשפוט אפי' מה שיהיה נוגע בו . ועל ושתי אמר אשר לא תבוא פי' שאפי' אם תהיה עכשיו רוצה לבא לא יניחו אותה . ומה שאמר שיכתבו את העונש אשר לא תבוא ולא יכתבו שתהרג כי כוונתו היתה מפני אשתו כנ"ל . ואם יכתבו שתהרג אין לו תועלת . כי אין לו כח להרוג כי אין לו רשות ע"ז . וכן כולם אין להם רשות ע"ז להרוג בשביל שאינה עושה רצון בעלה לכן אמר שהעונש הוא אשר לא תבוא . וגם יכולין כולם לעשות כן . וממילא תהרג אם לא תבוא עוד שאין צריך לה המלך . ומלכותה יתן המלך לרעותה . פי' מיוחסת כמותה . ומה שהיא יפיפי'. הטובה ממנה יטול המלך יותר יפיפיה . ואמר ומלכותה שגם היא אינה חשובה אלא מלכותה . א"כ אין כ"מ כי מי שיטול המלך תהיה מלכה: (כ) ונשמע פתגם המלך אשר יעשה. פי' שישמעו כולם שהמלך יכול לעשות בעצמו בכל מלכותו אפי' מה שנוגע בו. כי רבה היא כי זה הוא דבר גדול שיהיה מוראו של מלך יותר עליהם יען כי הוא יכול לשפוט בעצמו . ואמר זאת כי הקב"ה סיבב סבות כדי שיכולין לתלות את המן כי אם לא היה המלך יכול לשפוט דבר מה שנוגע אצלו לא היו יכולין לתלות את המן עד שיסכימו כל השרים . לכן סיבב ה' שיהא המלך יכול לשפוט בעצמו . וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן למגדול ועד קטן פי' מי שהוא גדול מאשתו או אפי' מי שהוא קטן מאשתו כמו שהוא היה כנ"ל : (כא) וייטב הדבר בעיני המלך והשרים . הודיע לנו בזה הכתוב שהקב"ה מהפך לבו של אדם שהמלך הוטב בעיניו להרוג אותה אף שלא היה רצונו . ובעיני השרים אף שזה רעה להם כי המלך ישפוט בעצמו אפי' מה שנוגע בו ועושה הכל ברצונו . ונוטל מהם ממשלתם שהיה בידם אעפ"כ הוטב בעיניהם : (כב) אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם כלשונו . נקט גבי מדינה כתב וגבי עם

לשון

לשון: כי האומות נחלקו בד' דברים בכתב ולשון יג). וארץ שכל אומה יש לו ארצו. ובמלבושים. וסנחרב בלבל את כל האומות. ומי שישב במדינה זו הושיב במדינה אחרת. והכתב הוא לפי המדינה אבל כל אומה מדבר כלשונו שהיה מדבר מתחלה לכך כ' אבל מדינה כתב כלו' להשרים שבמדינה. כי השרים לא גלה סנחרב: אבל להעם כלשונו כלומר היה צריך לכתוב כתב במדינה ולשון של אותה אומה שיושב בה עכשיו. ובזה מתורץ מה שהקשה א"ע שאמרינן שגליותינו הוא גלות אדום. והלא מלכות רומי הוא כתים ואדום היה תחת מלכי ישראל בשעת החורבן. אבל לפי מ"ש א"ש כי סנחרב בלבל את כל האומות והיה קבלה בידם שאדום הושיב ברומי:

ב (א) **את** אשר עשתה ואת אשר נגזר עליה. בגמרא כשם שעשתה כך נגזר עליה. פי' שקשה להו דכתיב אשר נגזר עליה משמע מן השמים אף שאין ראוי לעשות לה כן ומה הוא לשון נגזר. לכך פירשו את אשר עשתה קאי על ישראל כמו שעשתה לישראל כך נגזר עליה מן השמים. (ב) נערות בתולות. נערות ולא זקנות. בתולות ולא בעולות. ואמר לשון רבים דהיינו את כל הנערות אשר טובת מראה מכל העיר. (ג) ויפקד המלך פקידים ויקבצו את כל נערה כו'. פי' שהפקידים יקבצו מכל הנערות נערה אחת מכל הטובה שבכולן. ואח"כ גם הטובות שבהן ינתן על יד הגי ונתון תמרוקיהן. פי' כמ"ש במסכת תענית היפיפיות שבהן אומרות בחור שא נא עיניך מה שאתה בורר לך שאין אשה אלא לנוי. המיוחסות שבהן אומרות בחור שא נא עיניך וראה במשפחה. המכוערות שבהן אומרות קחו מקחכם לשם שמים ובלבד שתעטרוני בזהובים. והנה פליאה שאם רוצה ליטול לשם שמים יקחו מיוחסות. ואך הענין שהמקח לשום פניה לא טוב ובשניהם יש פני'. אך במכוערות שתעטרוני בזהובים ונהי' נאות ויהי' לשם שמים וגם נהי' יפות כמלא מה שהאשה מקשטת עצמה יותר היא נאה יותר ולזה אמר ונתון תמרוקיהן מבית המלך כולם שוה כי אם היו הכל מקשטות בפעם אחת לא היו יודעים איזה יפת מראה יותר כי זאת מתקשטת יותר וזאת מעט: (ד) והנערה כו'. פי' נערה א' מכל הנערות תמלוך תחת ושתי פי' שממוכן אמר לרעותה פי' מיוחסת כמותה: אבל נערי המלך אמרו טובת מראה כי מה לי מיוחסת כי מי שתהי' תמלוך תחת ושתי ואין כ"מ במיוחסת. וכן אמרו ושתי ולא אמרו המלכה ושתי: (ה) איש יהודי. בגמרא אמרו קרי לי' יהודי וקרי לי' ימיני ומשני מוכתר בנימוסין הי'. והנה הגמרא הזאת אינו מובן ופליאה מאוד והלא כולם נקראים יהודים. כמ"ש במגילה הזאת כמה פעמים. ולכאורה היה נראה לומר שקושייתם הוא מן איש שהוא לשון שר וחשוב יד) כמו הלא איש אתה ומי כמוך כו' וגם זאת אינה קושיא כי אפשר לומר שהוא הי' שר. ונראה שקושייתם הוא מן איש כנ"ל. וב' פעמים. כי מה שהם נקראים יהודים היינו מפני שארץ ישראל נחלק ליהודא וגליל וכיון שאותן שבגליל גלו בימי סנחרב לא נשארו אלא שבט יהודא. אף שנשארו מבנימין ומשאר שבטים מה שהחזיר ירמיה כיון שכולן גלו ולא נשארו אלא מעט נכללו גם הם בשבט יהודא. וזהו שקשה להן קרי לי' יהודי משמע שהוא עכשיו שר על כל יהודא שהם כל ישראל שנקראו בשם יהודים. וקרי לי' איש ימיני משמע שהי' מתחילה שר כשהיו על אדמתן והי' נקרא כל שבט בשני עצמו על שם שבטו. וע"ז משני שמוכתר בנימוסין פי' בשני

כפרס

(יג) עיין פירושו על הגדה ד"ה ויהי שם כו' ועיין דבר אליהו על איוב (א' א') וביאורו על אגדו' ב"ק (פ"ז ד"י ע"א) ד"ה תנו רבנן כשגרו כו' וישעיה פ"א ד ועיין מדרש תנחומא בלק סימן טו. ובדברי הימים א' א' ד':

(יד) עיין ביאורו על משלי (ח' ד') ודבר אלי' (א' א') ועיין פירושו על דברי הימים א' א' יג:

כתרים דהיינו שהי' שר מתחילה על שבט בנימין . ואח"כ כשגלו נעשה גם שר על כל היהודים . ושמו הראשון ג"כ נשאר . הי' בשושן הבירה : פי' כי הוא היה תחילה קודם ואחשורוש בא בשבילו וכנ"ל לכך כ' היה : בן יאיר בן שמעי בן קיש . בגמרא אמרו בן יאיר שהאיר עיניהם של ישראל בתפילתו . בן שמעי בן ששמע אל תפילתו . בן קיש שהקיש על דלתי רחמים . והנה הגמרא הזאת פליאה נשגבה מאוד מה דרשו כך הלא כמה שכ"כ יכולין לדרוש בכל אחד אפילו מאה פעמים . ונראה מפני שבאדם יש ד' חושים . ראיה שמיעה ריח דיבור טו) . והג' הוא בלימוד התורה . ראיה הוא לראות בתורה שבכתב . שמיעה לשמוע תורה שבע"פ דיבור ללמד לאחרים . אבל ריח אינו צריך כלל לתורה אלא בחינת התפילה כמ"ש אשה ריח ניחוח לה' ומרדכי הוא בחינת הריח כמ"ש בשמים ראש ומתרגמינן מרי דכיא שהוא בחינת התפילה לכן אמרו שהיה כל הבחינות הללו בתפילה . יאיר שהאיר עיניהם של ישראל שהיא ראיה . שמעי ששמע אל תפילתו שהיא שמיעה . קיש שהקיש הוא הדבור . אלו הד' חושים הם כנגד ד' אותיות השם וזש"כ מתחילה איש יהודי ואח"כ איש ימיני כנ"ל שהן בכללין ובפרטין : (ו) אשר הגלה מירושלם כו' . אמר כאן הגלה ג' פעמים אשר הגלה מירושלם אשר הגלתה אשר הגלה להודיע חיבת א"י עליו שבכל פעם חזר לירושלם והיה נגלה ג' פעמים . וז"ש בגמרא שגלה מעצמו כלומר מדעתו שחזר לא"י משום כך נגלה פעם שנית . וכן פעם שלישית ואמר כאן ד' פעמים לשון של גלות להורות שכל הד' גליות יזכרו את גאולתו כמ"ש וזכרם לא יסוף . עם יכני' מלך יהודא להורות את גדולתו שהוא הי' בן ימיני והוא הי' ראש ביניהם כמ"ש איש יהודי :

(ז) הדסה היא אסתר פי' שמה הי' הדסה והאומות היו קורין אותה אסתר ע"ש אסתיר כמ"ש בגמרא ואמר כאן שהוא אומן את הדסה שהיה שמה אסתר ע"ש צדקותי' לומר שהבינו תיכף כשנולדה שתהי' צדקת : בת דודו כו' . אמר כאן הסיבה שהביא לידי זה שיהא זה אומן אותה ואמר שהן ג' דברים א' היא בת דודו . ב' שאין לה אב ואם פי' שלא הי' לה מעולם אב ואם . ג' שהיתה יפת תואר ויפת מראה והיינו כמ"ש לקמן בס"ד . טז) ומ"ש גבי אסתר יפת תואר וכשאמרו משרתי המלך לא אמרו אלא טובת מראה . והיינו כמ"ש שחורה אני ונאוה ואמרו שחורה אני במעשי ונאוה אני במעשה אבותי . והנה זה אינו מובן כלל ונראה שיש ב' נאים א' שהוא נאה במראה . והב' שהוא שחור המראה אך האיברים שלו נאים שהם במידה לא ארוכין ולא קצרין כמו החוטם ושאר איברים . וז"ש שחורה אני אעפ"י שאין אני יודע סודם וכוונתם . וכן הוא זה יפ"ת שהוא חיתוך איברים שהם נגד המצות ויפ"מ היא המידות טובות וכוונת הלב . ולכן אסתר שהיא יהודית היתה בת יפת תואר שהיא חיתוך אברים שהם נגד המצות ויפ"מ היא המדות טובות ולב טוב אבל העכו"ם אין בהם אלא מידות טובות . לכך לא אמרו אלא טובת מראה . ומרדכי שראה באסתר חיתוך איברים נאים וגם טובת מראה הבין שתהיה צדקת בעשיית המצות וגם בת מידות טובות כמ"ש הכרת פניהם ענתה בם לכך לקחה לו לבת . ובמות אביה ואמה וכו' זהו הזמן כלומר ומאימתי לקחה במות אביה ואמה : (ח) ויהי בהשמע דבר המלך ודתו . פי' כי מתחלה היתה אסתר מטמנת א"ע . אבל אח"כ ראו שלא הביאו את אסתר חזרו ונתנו דת כל מי שיש לו נערה ולא יביאנה יומת כמ"ש במדרש וגילה אותה ולקחו אותה בע"כ וזהו דבר המלך שהוא דבר ראשון

ודתו

(טו) עיין אדרת אלי' פ' בלק מהד"ב (י"ב) וביאורו על שיר השירים (ה' א' אופן ב') וביאורו על רע"מ (ע"ה ע"א) ועיין היכל ד' טז ע"ב ציון ג' פ' פקודי היכל ג :

(טז) עיין פי' על שיר השירים (א' ה') וביאורו על תקונים (דק"מ ע"ב ב) ועיין אדרת אליהו בראשית פ' וקוץ ודרדר וגו' :

ודתו הוא מה שנתן דת שאם לא יביאו יומת. ובהקבץ כו' פי' וגם זה לא הי' אלא שיקבצו כולם. ותלקח אסתר בע"כ להראות גודל אניסתה שלא הי' ברצונה: (ט) ותיטב הנערה כו'. ותשא חסד שצריכה האשה לד' מעלות א' שתהי' טובת מראה. ותשא חן וחסד לפניו שהיא חסידה וז"ש כלה וחסודה כנ"ל. ויבהל כו' פי' כל מה שצריך לתת לה היה נותן לה במהירות שהבין שתהי' מלכה. ואת שבע הנערות כו' פי' אותן הנערות שנותנים מבית דהיינו למלכה נתן לה תיכף שהבין שתהי' ודאי מלכה. לטוב בית הנשים פי' שישנה ונתן בית לנערותיה בית היותר טוב מכל הנשים כי הם נערות המלכה: (י) לא הגידה אסתר כו'. פי' כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד את עמה ואת משפחתה והיינו לפי שהיתה מטמנת עצמה מן המלך. וגם אחר שנתגלה לא היתה הולכת עד שלקחו אותה בע"כ והיה מרדכי מתיירא שיהרגו אותה ואת משפחתה ואת עמה כי יאמרו שאין רצונם להתחתן אפי' במלך. ועכשיו מראה לנו הכתוב גודל צדקתה שמרדכי לא צוה עליה אלא מחמת יראה שלא יהרגו אותה. והיא ראתה שנוהגין בה כבוד גדול ואין מזכירין מה שהי' אעפי"כ לא הגידה אסתר. והיינו כי מרדכי צוה עליה אשר לא תגיד והיתה שומרת צווי מרדכי אעפ"י שהיתה יודעת שאין הטעם נוהג. לדעת את שלום אסתר. ומה יעשה בה. שהי' מרדכי מצטער על שני דברים א' שהי' יודע שאסתר צדקת גדולה וטובת הרשע רעה אצלה והיא מצטערת ע"ז מאוד. והיה מתיירא שלא תחלה מחמת גודל הצער. וגם היה מצטער ומתיירא שלא יהרגו אותה מחמת שהיתה מטמנת עצמה ולא היתה רוצה לילך כנ"ל. וז"ש לדעת את שלום אסתר פי' אם אינה חולה. ומה יעשה בה אם לא הרגו אותה: (יב) ובהגיע תור נערה ונערה כו'. ע"פ פשוט יש בו דברים מיותרים שאין בהם צורך כלל. ונראה שרמזו לנו בזה על הנשמה שנקראת נערה. כדת הנשים פי' שדין האשה ליתן לה י"ב חודש לתכשיטין. והוא שבכל ר"ה ויו"כ האדם חוזר בתשובה וצועק חטאתי סלח לי והקב"ה ברוב חסדיו ורחמיו מעביר על חטאיו ועונותיו. פי' שעון עצמו אינו נמחק אלא תלוי אם יחזור בתשובה שלימה כמש"כ לקמן ימחול אבל אם לאו לא ימחול. וכן דינו של הקב"ה שאף בעד החטא שיחטא אח"כ לא יהיה כ"כ ראוי לאותו עונש אך מחמת חטאים שלעבר יעניש אותו וז"ש אם בניך חטאו לך וישלחם ביד פשעם כו' פי' אף שלא עשו אלא חטא שהוא שוגג. ואין ראוי לשלחם בעד זה אבל שלחם ביד פשעים שהיה להם כבר ועכשיו מחמת החטא חשבו אותם. וזהו שאנו אומרים כי בחטאינו ובעונות אבותינו חרב בהמ"ק פי' שבעונות אבותינו חרב בהמ"ק ועכשיו בחטאינו שאין לנו לחייב ע"ז אעפי"כ אינו נבנה מחמת שחושבין לחטאינו עוונות אבותינו. וזהו שממתינין להקץ י"ב חודש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן פי' הימים שימריקו א"ע מן העבירות. ששה חדשים בשמן המור. פי' כי כל דבר ברא הקב"ה באדם לצורך חוץ מן השערות שהם מותרות יז) והן כנגד דברים המותרות שאין צריך להם להיות באדם. וזהו מרומז בפרשה כי תצא למלחמה כמ"ש בזוהר וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה שהם המותרות וז"ש ששה חדשים בשמן המור ואמר בגמרא מאי שמן המור סטכטית שמשיר את השיער וזהו שישליך תאות המותר כך ששה חדשים וששה חדשים ירגיל א"ע במצות שהן עשה ול"ת וזהו בשמים שהן עשה. ובתמרוקי הנשים שהן ל"ת דהיינו שימרק עצמו שלא יעשה עבירות וכך ירגיל כל השנה: (יג) ובזה הנערה באה

(יז) עיין ליקוטי הגר"א ז"ל סוף פי' על הזוהר פר' יתרו (דף כ"ה ע"ב ד"ה בס' יצירה מחלק כו' ועיין ספרא דצניעותא פ' א' (דף ט' ע"א א') ועיין ביאורו על תיקוני' (דף ק"מ ע"ב ב' וד' קמ"ג ע"א א'). ועיין רבב"ח ד' טו ע"א ומשלי ג ד:

באה כו' פי' אם הוא נוהג כן כל השנה היינו חצי בתשובה ובהשלכת התאוה ועושה מעש"ט וחצי במ"ע ול"ת אח"כ יוכל לבוא אל המלך בר"ה ויו"כ לבקש ואין מזכירין לו עונותיו הראשונים כלל. כל אשר תאמר ינתן לה כו'. פי' שהקב"ה ממלא תמיד רצון צדיקים ועושה רצונם כו' ושומר אותם אך לא לעוה"ז כי ר"ח בן דוסא היה צדיק גדול וחסיד אעפ"כ לא הי' לו לאכול אלא לעוה"ב . וגם לאחר מיתה תיכף שהולך מן העוה"ז להעוה"ב וכמה מקטריגין בישין עומדים על הדרך . וגם צריך לעבור הגהינם . אפי' צדיק גמור יח) . אבל אם עשה כו' שומרים אותו שלא יפגעו בו ח"ו וזהו כל אשר תאמר כו' . לבא עמה מבית הנשים שהוא עוה"ז עד בית המלך שהוא עוה"ב : (יד) שומר הפילגשים . פי' כי אותה שהיתה נבעלת למלך אסורה לכל כמ"ש אבישג השונמית היתה אסורה לאדוניה ומותרת לשלמה לכך לא שלח אותה לביתה אלא היתה ביד שעשגז ונעשית פילגש . לא תבוא עוד אל המלך כו' כי הבתולות היה להם זמן לכל א' וא' י"ב חודש אבל להפילגשים לא היה להם זמן אלא חפץ בה ונקראה בשם כי כל א' נכתב שמה אצל המלך : (טו) ובהגיע תור אסתר כו' כמ"ש במדרש צדקתך כהררי אל משפטיך תהום רבה שהקב"ה עושה נס ע"י צדיק וכשמזכיר את הצדיק מזכיר את יחוסו אבל אם עושה דין ברשע אין מזכיר את יחוסו לכן כתיב כאן בת אביחיל דוד מרדכי כו' . לא בקשה דבר . כל זאת מראה לנו הכתוב גודל אונסתה שכל שעה היתה בצער ע"ז . ותהי אסתר. פי' אע"פ שהיתה מצטערת תמיד ונעשית ירקרוקית מחמת זה אעפי"כ ותהי אסתר נושאת חן בעיני כל רואיה . וז"ש בגמרא אסתר ירקרוקית יט) היתה כי לכאורה הוא תמוה הא כתיב והנערה יפת תואר ויפ"מ אבל לפמ"ש א"ש שבאמת היתה יפת תואר אלא מחמת גודל צערה נעשית ירקרוקת אעפי"כ נתן לה הקב"ה חן לפי שחוט של חסד משוך עליה כ) : (טז) ותלקח אסתר . על ידי אחרים שאפי' כאן היתה באונס גדול : הוא חודש טבת . בזה הראה הקב"ה שהוא סיבת כל הסיבות ומסבב שיהיה בעת שהלילות ארוכים והיה מרבה בתשמיש . ועי"ז קצפו שני סריסי המלך כמ"ש בגמ' . בשנת שבע למלכותו . ומראה לנו בזה שהיתה אסתר מטמנת עצמה ג' שנים כמ"ש בירושלמי כי בשנת שלש היה המשתה ואז נהרגה ושתי והיא לא באה עד שנת שבע למלכותו ע"כ נטלו אותה בשנת שש וי"ב חודש היתה מתקשטת לכך באת בשנת שבע : (יז) ויאהב המלך את אסתר כו' . פי' כי לבתולה שייך כלה נאה וחסודה כמ"ש לעיל לכך שייך לומר חן וחסד מכל הבתולות אבל בנשים שכבר היה מקודם לא כתב אלא אהבה כי מסתמא יפיפיות היו שלקח אותן בעת שהיתה ושתי קיימת עדיין מסתמא בירר לו היפות . וישם כתר מלכות בראשה פי' תיכף שם הכתר בראשה ולא המתין שמא ימצא נאה מזאת כי אמר בלבו שאין נאה מזו בעולם. וימליכה תחת ושתי פי' שהיתה בעיניו כמו ושתי אף שהיא שתקה ולא הי' יודע משפחתה וגם היא אמרה שאינה יודעת אעפי"כ היתה בעיניו כמו ושתי שהיתה בת מלכים : (יח) משתה גדול פי' משתה חתונה שהיתה המשתה מתרבה מאוד בעיניו וכמו שאומרים על אדם שהוא גדול באמת אינו גדול בכמות אלא באיכות . כך המשתה הזאת בעיניו יותר חשובה ממשתה ראשונה אף שאינה בכמות שהראשונה היתה שמונים ומאת יום . לכל שריו ועבדיו כו'. לפי שהיתה חשובה בעיניו מאוד קראה ע"ש אסתר לכן אמר את משתה אסתר . והנחה למדינות עשה בשביל שלא היה יודע מאיזה
משפחה

(יח) עיין ביאורו על משלי ט' י"ח י"ג ח', י"ד י"ט, כ"ח י' ועיין ביאורו על היכלו' (דף ס"ז ע"ב) ועיין היכל ו' פ' פקודי ציון (ע"ב דף נ"ב ע"ב) שם לא תקונים ד' סא ע"א ב'. היכל ב פקודי ציון יו"ד יד ע"א היכל ה ציון יז ע"ב ציון נט ד' מט ע"א :

(יט) עיי' בביאורו על תיקונים (דף סד ע"א א' ודקנ"ז ע"ב ב' וקנ"ח ע"א א') ותרוה נחת :

(כ) עיין ביאורו על זוהר (חלק ג' ד' קנ"ו ב' ע"ב ח"ל הק' ואמר חוט כי החסד עצמו גנז ולא אשתכח אלא חוט מיניה ועניין חוט השערה עיין תקלין חדתין פי' על הירושלמי שקלים פ"ה הלכה ה' דכ"א ע"א. תקונים ד' לו ע"א ב ד' לז ע"א א ספרא דצניעותא פרק א ד' יח ע"ב ב ד' ה ע"א ב . פירושו על שיר השירים פרשה א פ' ב' תנחומא בחוקותי סימן ה

מסלי ו כה. תיקונים ד' יח ע"א ב:

משפחה היא לכך עשה הנחה למדינות וז"ש אח"כ כשידע מאיזה משפחה וישם המלך אחשורוש מס כו' כמו שמפורש. ויתן משאת פי' לא די שעשה הנחה אלא נתן מתנות גדולות וחשובות כיד המלך: (יט) ובהקבץ בתולות שנית כו'. פי' שאח"כ קבצו את כל בתולות הנשארות לשלוח אותם לביתם וכתבו זאת להראות גודל צדקתה של אסתר כמ"ש לקמן. ומרדכי יושב בשער המלך פי' לכולם נתן הנחה ומתנות. ולמרדכי שהוא יהודי אעפי"כ צריך לעשות לו דבר גדול ע"ז עשה לו המלך שיהיה יושב בשער המלך דהיינו בין שרי המלך: (כ) אין אסתר מגדת. פי' אעפ"י שראתה שהיא גדולה מאוד בעיני המלך ועושה הנחות לכל המדינות בשבילה וראתה ששולחין כל הבתולות ואינו רוצה עוד וגם את מרדכי הושיבו בין שרי המלך ומכ"ש אם היה יודע מה הוא לה ואעפי"כ אין אסתר מגדת פירש"י כי מרדכי יושב בשער המלך מצוה עלי' ומזרזה שלא תגיד. את מאמר מרדכי פי' אפי' דיבור קל: (כא) משומרי הסף פי' כי שומרי הסף הם שלשה כמ"ש בגמרא לכך אמר משומרי הסף. בגמרא איתא שאמרו והלא אין משמרתי ומשמרתך שוה א"ל אני אשמור משמרתי ומשמרתך כו' והנה אינו מובן. ונראה מפני שהם היו שרים גדולים העומדים על המשמר והם שלשה נחלקו לג' חלקי הלילה של מלך ובאותה עת היו ב' מהם ואמרו הלא אנחנו שנים וצריך לילך להביא הסם ולתקן אותו וצריך לזה זמן רב ואני צריך לעמוד על המשמר. והשיב השני אני אשמור משמרתי ומשמרתך וזהו וימצא ואמר שמצאו במשמר שאינו שלו כי השני הלך לתקן הסם: (כב) בשם מרדכי. ולא נטלה הגדולה לעצמה ואמרה למלך מפני שהבינו שיעלה מזה נס: (כג) לפני המלך. להראות סיבות הקב"ה שכל דבר מדברי הימים כותבין שלא בפני המלך וזאת כתבו לפני המלך כמ"ש בס"ד:

ג (א) **אחר** הדברים האלה. פי' בגמרא אמרו שממוכן זה המן ועצתו היה להרוג את ושתי וגם שיהיה יכולת ביד המלך לשפוט דבר הנוגע בו שאם לא היה יכול לשפוט בעצמו היה קשה מאוד לעשות משפט בשרים גדולים יותר מחמשה רואי פני המלך. אך עצתו הועילה זאת לכך גידל אותו מאוד שעשה לו ב' דברים גדולים וטובים. ומ"ש אחר שברא הקב"ה רפואה למכה הוא הא דכתיב לקמן כי כן צוה לו המלך ואמרו במדרש שמלך סתם הוא הקב"ה. וא"כ מאי אחר שייך בו לכן אמרו לאחר שברא הקב"ה רפואה למכתו. גדל פי' בממון כמ"ש ויהי האיש הולך וגדול. וינשאהו בגדולה. האגגי לומר מה שהיה את האגגי גרם זאת. מעל כל השרים פי' כי כן דרך המלכים כשיושבין השרים המלך אינו יושב ביניהם אלא בפ"ע ובמקום גבוה מהם וכן עשה גם להמן לכן כ' מעל כל השרים כלו' גבוה מכולן: (ב) וכל עבדי המלך הם המשרתים אותו. אשר בשער המלך הם המשרתים היושבים בשער המלך. צוה לו המלך פי' שאמר המלך שיצוה כן והוא חיבה גדולה כמשחז"ל חביבין ישראל כו' חיבה יתירה נודעת להם כו'. ומרדכי לא יכרע כו' פי' שהמן עשה עצמו ע"ז כמ"ש במס' סנהדרין יכול אפי' נעבד כהמן: (ג) מדוע אתה עובר. פי' במה שאינו מגיע לך מזה כלום: (ד) ויגידו להמן כו'. פי' שאמרו להמן שישגיח על זה ויראה שהוא אינו כורע כי המן לא ראה זה מחמת גודל גיאותו: (ה) כי הגיד להם פי' והסיבה שאמרו להמן לפי שאמר שהוא יהודי כמ"ש שכל הכופר בע"ז נקרא יהודי ולפיכך היתה שנאתו עליו רב מאוד כי אין שנאה כשנאת הדת ולכך אמרו ומשתחוה לו פי' שהמן קרב א"ע למרדכי כדי שיראה מרדכי שהוא משגיח ע"ז כי סבר שמא ישוב

יחשוב מרדכי שהמן אינו משגיח בזה וראה שאעפ"כ לא כרע לכן וימלא המן חמה: (ו) ויבז בעיניו. פירוש שבזיון היה לו למה שיהרוג את מרדכי לבדו וגם מפני זה שלא כרע אליו. את עם מרדכי כי אמרו לו שאינו כורע מחמת שהוא יהודי. ויבקש המן פי' לעקור הדת כמ"ש לקמן. את כל היהודים. כי גם בז בעיניו לשלוח יד אפי' שבשושן לבד. עם מרדכי והכל הוא מפני שהוא עם מרדכי דהיינו יהודים שבשביל כך לא כרע מרדכי:

(ז) הפיל פור הוא הגורל פי' אמר פור לידע שמשום כך נקרא פורים ע"ש הפור אבל אין אנו יודעין מה זה הוא הפור לכן אמרו הוא הגורל וקרא פורים ע"ש הפור לפי שזה הוא עיקר הנס שהוא הפיל פור גורל לפי המזלות באיזה יום יוכל לנצח אותם ונפל על י"ג אדר אלא שהקב"ה הפך את המזלות ומשדד את המערכות וז"ש כי הפור נהפך לפורים וזהו נס גדול מאוד. לפני המן. פי' לפי שידוע שאין כא) מזל כלל לישראל ברקיע וכל המזלות הם כעכו"ם לישראל והיינו שעפ"י המזלות לא היו ראוי להיות בן לאברהם אבינו ע"ה שראה באצטגניניות שלו שאין ראוי להיות לו בן אך שהקב"ה הגביה אותו למעלה מן המזלות. ואמר לו הקב"ה כה יהיה זרעך ונתן לו מסטרא דדכורא. וא"כ לפי המזלות לא היו ראוין ישראל להיות כלל בעולם. ומאין יהיה להם מזל לישראל אך שהם נכללין במזל כללי והענין של המזל פירשתי בפי' על ישעיה (ב' משלי י'). וז"ש אשר החלות לנפול כו' ואמרו חז"ל אומה זו נמשלה כו'. והיינו מפני שאין להם מזל כלל. אלא שהם למעלה מן המזלות והיינו אם הם צדיקים וא"ל הם יורדים ח"ו עד לעפר אבל אם הם צדיקים עולים עד לשמים למעלה מן המזלות. וא"כ לא היה יכול להפיל אימתי יהי' מזל רע לישראל כי אין להם מזל כלל אך הפיל אימתי יהיה מזלו תקיף וזהו לפני המן דוקא. מיום ליום ומחודש לחודש. פי' מתחילה הפיל על איזה יום בחודש יוכל לנצח ואח"כ על איזה חודש. והיינו אם היה מפיל תחילה על החודש הי' צריך להפיל מתחילה על איזה יום בחודש בכל חדש. ונפל על י"ג אדר היינו מתחילה נפל על י"ג בחודש וכשהפיל על החדשים נפל על חודש אדר: (ח) ישנו עם אחד. ולא הזכיר אותם כי היה מתיירא שמא יאמר שאינו רוצה מחמת שאוהב הוא את מרדכי לכך לא הזכיר: מפוזר ומפורד בין העמים פי' שגם עצמן מפוזרים ואינם במקום אחד וגם הם מפורדים בין העמים ואינם מתחתנים עם העמים כלל והם נפרדים מן העמים ואין מי שיהי' נוטה להם צד זכות. בכל מדינות מלכותיך. ודתיהם שונות מכל עם. פי' ולכך שונאים אותם הכל ולא יחוסו עליהם כלל. ולא יהי' מהם שיהי' בלבו כלל ע"ז. ואת דתי המלך אינם עושים. המלך נהנה מן העם ב' דברים. דהיינו עבודת המלך ומסים אבל הם את דתי המלך אינם עושים היינו עבודת המלך. ולמלך אין שוה להניחם. כי אין לו מהם כלל. ואין שוה לו מהם שיניחם: (ט) אם על המלך טוב. אמר שאין רצוני כן אלא אם רצון המלך הוא ואינו הוא אלא נותן עצה. ועשרת אלפים כו' מחמת המס שיעלה לך מהם אני נותן לך עשרת אלפים ככר כסף כו'. אשקול פי' הככר היא של כסף לכן אמר אשקול שיתן במשקל. עושי המלאכה ע"י שעושים מטבעות: (יוד) צורר היהודים. לפי שלא הוזכר כלל איזה עם לכן אמר צורר היהודים: (יא) והעם לעשות בו כטוב

(כא) עיין בשיר השירים מהגר"א ז"ל ומביא שם כל הענין כמ"ש בפ' במגילה (פרשה א' ו') ועיין ביאורו על תיקונים (דף קמ"ו ע"א ודף קע"ב ע"ב) ציון פג"א:

בעיניך כו' פי' שהמן לא הזכיר ב' דברים א' לא הזכיר איזה אומה והב' מה לעשו' בהם אלא סתם אמר לאבדם. וז"ש העם כלומר איזה עם שאתה רוצה לעשות בו כטוב בעיניך מה שתרצה: (יב) אל אחשדרפני המלך פי' שכתב אל האחשדרפנים שיתנו הדת לכל העמים בשם המלך כמו שהמלך כותב: (יג) להשמיד להרוג ולאבד כו' ושללם לבוז פי' שיש באדם ד' דברים נפש רוח נשמה וגוף ונפש וגוף הוא א' כמ"ש בזוהר שנפש שותפא דגוף. והד' הוא הקנין. וזה ידוע שהנשמה הוא עיקרית למצותיה' כב). וזה שהמן רצה לעקור הכל זהו להשמיד אלו המצות שהם נגד הנשמה להרוג הוא הרוח הרוחנין לאבד אפילו הגופנין מן העולם שלא ישאר שם ישראל. ושללם לבוז כג) הוא הקנין שיהיו לבז ולא יהיו במקום א' שלא ישאר שמם בעולם וכנגדו ניתן לנו ביום הפורים ד' דברים שהן קריאת המגילה שנתוסף עוד מצוה יתירה הוא נגד מה שרצה לאבד הנשמה ונגד הרוח שהוא בלב כמ"ש ישמח לבי נתן לנו שמחה ונגד הגוף משתה שיהא הגוף נהנה ממנו ונגד שללם לבוז מתנות לאביוני' שיהא עכשיו ממון אפי' לעניים. ומ"ש שיהרג ביום א' ואח"כ שללם לבוז כי אם היה אומר שישללו ג"כ לא יהרגו ביום הזה לכן אמר שלא יקחו שלל עד שיהרגו וגם שיהא השלל שלהם כדי שיהרגו בלב יותר מחמת הממון: (יד) פתשגן הכתב גלוי לכל העמים להיות עתידים ליום הזה פי' כי הי' ירא לכתוב בפרהסיא שיהרגו את היהודים. כי הי' יודע שהיהודים יהיו רודפים להשררות ויהיו נוטים להם לד זכות והיה צריך לכתוב עכשיו מפורש שידעו כי הי' צריך לשלוח לכל קצוי ארץ למען ידעו לעשות ביהודים. לכן עשה כך שכתב להאחשדרפנים והפחות להשמיד ולהרוג אבל פתשגן הכתב להנתן דת שיהי' גלוי לכל העמים לא יכתבו אלא שיהיו עתידים ליום הזה פי' שיהיו מוכנים ליום הזה וביום הזה יאמרו להם: (טו) יצאו דחופים בדבר המלך פי' שהביא לפני המלך והמלך צוה להם שיצאו דחופים ומראה לנו הכתוב בזה גדולת הקב"ה שיעשה זאת בכדי שיהי' פנאי ב' פעמים. והדת נתנה בשושן פי' במקום הראשון שבו המלכות. והעיר שושן נבוכה שראו שכתב בו שיהיו מוכנים לשלשה עשר באדר ואין יודעין מה הוא זה:

ד (א) **את** כל אשר נעשה. וגם שהי' בשבילו מה שלא כרע. ויזעק זעקה גדולה ומרה. גדולה על הצרה הגדולה הזאת וגם מרה לו שבשבילו באה כל זאת. אין לבא פי' שרצונו לבא לחצר המלך אבל אין לבא לשער המלך: (ג) דבר המלך ודתו הוא האיגרת עצמו ששלח להאחשדרפנים והפחות ואותן השרים שהיה להם יהודים אוהבים לכן גילו להם מיד. ודתו הוא הדת אשר הי' גלוי לכל העמים. אבל גדול ליהודים פי' הי' אבל כמו על מת מפני שהיו כמו מתים מפני שראו תיכף גזירת המלך. וצום ובכי הם החמשה דרכי תשובה המפורשים במס' תענית ואמר שק ואפר אינו נוהג אלא לראשי עם וזהו לרבים ולא לכל א' ואחד יוצע לרבים שמשמע ע"י אחרים כי כן אמרו בגמ' ונותנין בראש הנשיא: (ד) ולהסיר שקו מעליו פי' שיסיר שקו ויבא אלי' שתדבר עמו מה זאת כי סברה שמתיירא לומר ע"י שליח. ולא קיבל פי' לא רצה לבדול משקו אפי' רגע א': (ה) ותצוהו על מרדכי פי' שציותה להתך שילך וידבר עם מרדכי אולי ימצא התך מפיו מה הוא זה. לדעת מה זה ועל מה זה פי' כי מי שרוצה לידע דבר על בוריו צריך לידע ב' דברים א' מה הוא זה הדבר והב' מפני מה עשה הדבר ועל זה שאלה מה זה ועל מה זה: (ו) אל רחוב העיר להודיע שלא הי' בוש לצעק ברחוב העיר לפני שער המלך: (ז) את כל אשר

(כב) כלשון זה ממש באדרת אליהו על התורה פ' האזינו פי' ל"ב וביעשי' (י' ז') וז"ל ע"ש במ"ש במגילה:

(כג) עיין ביאורו על ישעי' [י' ו'] ההפרש בין שלל לבז היינו מה שחוטפי' בראשוני' דברים חשובים יקרא שלל ומה שלוקחים בשנים גם דברים הנבזי' נקרא ביזה לשון בזיון ועיין משלי א' יג יד ישעיה ח ד דברי הימים א יד יג ספרי פ' בלק סימן קלא ד' מ' ע"ב:

אשר קרהו. פירוש שבא ע"י מה שלא כרע. ואת פרשת הכסף פי' כי גם הגיד לו שיגיד לה לפי שבדת לא הי' כתוב שעל היהודים קאי לכך אמר לה שעל היהודים הוא פתשגן לאבדם: (ח) ואת פתשגן פי' ולצות עליה כי הוא הי' יודע שהיא צדיקת גדולה ואינה רוצה ללכת ברצון לאחשורוש לכך צוה עליה וכיון שצוה עליה בודאי אינה עוברת על צווי של מרדכי. להתחנן לו ולבקש פי' שתאמר שבשביל אינה יעשה זאת שאמרה אם מצאתי חן בעיניך כו' ושתבקש ממנו מאוד: (יא) כל עבדי המלך פי' שאמרה שלא תועיל אלא אדרבא שתקלקל כי מפורסם הוא שכל איש ואשה כו' אחת דתו להמית ובדבר המפורסם יהיה יותר תקלה אם אעבור על דתו ועוד ואני לא נקראתי לבא אל המלך כו' ומסתמא ישלח אלי באותן הימים ומה לי לעבור על דתו בימים מועטים: (יג) ויאמר מרדכי אל תדמי בנפשך כו' פי' כי מרדכי חשדה שהיא סוברת שאין אומרים חטא בשביל שיזכה חבירך ובדבר הזה תיהרג ואל תעבור והיא אינה מחויבת בזה לכן אמר שאפי' בלא כן תיהרג ולכן אל תתרפה ותלך: (יד) ואת ובית אביך תאבדו פי' כמ"ש גם מתרפה במלאכתו חבר הוא לאיש כו) משחית פי' אם יש בידו להציל ואינו מציל לא די שאינו מקבל שכר אלא הוא כמו הורג ולכך אמר שאת ובית אביך תאבדו ואת שאת מלכה מק"ו: (טז) הנמצאים בשושן כי כל העולם לא אפשר בימים מועטים כאלו לכן אמרה הנמצאים בשושן. אשר לא כדת פי' ברצון: (יז) ויעבור מרדכי פי' שעבר על דת שישב בתענית בפסח ולא אכל מצה ומרור: ככל אשר צותה עליו אסתר כמ"ש במדרש שאמרה אם אין יהודים אין מצה ומרור ועוד מפני שהיא מלכה וחייב לשמור צווי' וזהו ככל אשר צותה עליו אסתר:

ה (א) ותלבש אסתר מלכות כו' ואמרו שלבשה רוה"ק והיינו מפני שאין רוה"ק (כה) שורה אלא על גוף שבור· ולכך נתלבשה ברוה"ק עתה. על כסא מלכותו כו'. להראות גודל סיבתו של הקב"ה שהכסא הוא במקום משפט ועכשיו היה בבית המלכות ולא הי' בחדר המיוחד לו כמו שהי' רגיל תמיד וגם הוא נוכח פתח הבית והכל כדי שיראה אותה תיכף: (ב) ויהי כראות כו' בגמרא אמרו שג' מלאכים נזדמנו לה באותה שעה כו' והיינו מדכתיב כראות ולא כאשר ראה. ע"כ משמע שלא ע"פ טבע הי' אלא עפ"י הנס לכך כ' כראות דמשמע ממילא וכן נשאה דמשמע שהיא נשאה מה שניתן עלי'. וכן אמר בידו לכאורה הוא מיותר כי ודאי הוא בידו אלא להורות שהי' קטן ולא הי' אלא בידו ולכך הג' מלאכים נזדמנו לה באותה שעה לעשות ג' נסים: (ג) מה לך ומה בקשתך פי' שראה שפניה משתנים מחמת התענית וכמ"ש חז"ל שלא היתה יכולה לאחוז ראשה וגם הלכה לחצר הפנימי שלא כדת ומסרה נפשה ומסתמא הוא דבר גדול מאוד וצריך להיות א' מב' דברים א' שמא יש א' שמיצר לה ב' שמא היא רוצה לבקש בעד אחרים לכך אמר מה לך פי' מה חסר לך. ומה בקשתך פי' בעד אחרים וינתן לך ואני אעשה כרצונך: (ד) ותאמר אסתר אם על המלך טוב כו' אל המשתה פי' שאמרה לו שדבר גדול צריך לי מאוד ואיני יכולה לומר לך תיכף כי אולי לא תתן לי. אם תבא אל המשתה ובתוך המשתה כשייטב לבך אז אבקש: (ה) ויאמר המלך מהרו כו' פירוש שראה גודל צערה ואמר מהרו כו' כדי שתבקש ולא תהיה עוד בצער וזהו לעשות את דבר אסתר דהיינו שתתמלא בקשתה: (ו) מה שאלתך ומה בקשתך פי' כי שאלה ובקשה הן ב' דברים כו) שאלה הוא על עצמו ובקשה הוא על אחרים ולכן אמר מה שאלתך
על

(כד) עיין ביאורו על משלי (כ"ד י"א):

(כה) עיין ביאורו על תיקונים דף כ"ה ע"א ב' וספרא דצניעותא ד' מ"ח ע"א א:

(כו) ובזה אתי שפיר תהלים כ"ז ד' אחת שאלתי אותה אבקש וגו' ועיין זוהר חדש ד' כב ע"א א:

על עצמך ומה בקשתך על אחרים ואמר על שאלתך וינתן לך פי' מה שחסר לך ועל בקשתך על אחרים אמר ותעש שאעשה זאת עמו מה שתבקשי: (ז) ותאמר שאלתי ובקשתי פי' שאבקש ב' דברים א' ע"ע וא' על אחרים: (ח) אם מצאתי חן כו' ואם על המלך טוב פי' יש לי חן שיתן את שאלתי ואם טוב בעיני המלך בקשתי על אחרים יבא המלך והמן כו' כי גם עתה איני יכולה לאמר עוד מפני גודל צערי וכוונתה הי' כמ"ש בגמרא וגם שלא היתה רוצה לבקש ממנו כי שמא ירע הדבר בעיני הקב"ה ולא תועיל כלל ולכך דחתה עד למחר כי שמא תדע דבר שמזה יוודע שגם מן השמים הסכימו כמו שהי' ולכך אמרה שמחר אעשה כדבריך ואגיד לך. אל המשתה אשר אעשה להם אמרה כן כדי שיסבור המן שהוא חשוב מאוד בעיניה כמו בעיני המלך. ע"כ אמרה אעשה להם אבל בתחילה לא אמרה אלא עשיתי לו: (ט) שמח וטוב לב פי' שמח הוא וטוב לב שאין לו מורא כלל כי עד עכשיו הי' מתירא שמא אוהבת את מרדכי כי הגדילה בביתו ועכשיו ראה שקראה אותו עם המלך ומרדכי לא קראה מסתמא אוהבת אותו יותר ממרדכי לכך כ' עכשיו וימלא המן על מרדכי חמה. כי עכשיו על מה בטחונו כי גם אסתר אינה אוהבת אותו. ולא קם ולא זע ממנו פי' שגם לא נזדעזע ממנו כלל כי אדם שמתיירא ממנו עומדים לפניו עד שילך אבל מרדכי לא זע ממנו כמו שהוא אינו: (יא) ויספר להם המן כו' פי' כאשר האדם בשמחה גדולה ובתענוגים גדולים ואח"כ יראה צער ואפי' קטן יכול למות מזה ורפואתו שיפיג הצער ממנו מלבו ויראה כבוד ובתענוגים ירבה לכן המן שהי' שמח וטוב לב ואח"כ שראה שאין מרדכי כורע לו הי' לו צער גדול מזה והי' יכול למות מחמת זה הצער לכן סיפר להם את כבוד עשרו. גדלו בממון ונשאו בכבוד כמ"ש לעיל אשר אעשה להם: (יד) יעשו עץ גבוה חמשים אמה כו' לכך אמר שיתלו אותו על עץ גבוה כי בשאר מיתות לא יראה אותו אח"כ אבל אם יתלו אותו יראה אותו תמיד ואמרו שיעשו גבוה נ' אמה כי הראי' היא גדולה מן השמיעה בד' דברים כז) וא' מהם שראיית הדבר היא גדולה מן שמיעת הדבר לכך המן כשיהי' בבית המלך לא יראה אותו כשיתלו את מרדכי לכך עשה גבוה חמשים אמה כדי שיוכל לראות מרחוק מחצר המלך והיתה זאת סיבה מאת הקב"ה כדי שיוכל אחשורוש לראות בעצמו כי אין דומה שמיעה לראי' וכמ"ש גם הנה העץ כו'. ובבוקר אמור למלך כו' פי' שילך בבוקר ולא כדרכו לילך אל המלך במאוחר כי השני למלך הולך באחרונה אך עתה תלך בבוקר קודם שיהי' א' אצל המלך שמא יהי' אז א' אצל המלך ושמא יהי' אוהבו של מרדכי וימליץ בעדו למלך לכך אמרו שילך בבוקר. ויעש העץ הוא עצמו עשה העץ שהשנאה מקלקלת השורה:

ו (א) בלילה ההוא נדדה שנת המלך. כי ראה שאסתר מסרה נפשה ובקשה למלך והמן על המשתה מסתמא יש לה צער גדול ובודאי על עצמה אין מהצורך לה לבקש כי מה חסר לה בבית המלך ומסתמא היא רוצה לבקש בעד אחר ומי הוא זה האחר הואיל והיא אין לה משפחה ועם כלל אלא ע"כ על מרדכי שגדלה בביתה ובקשה גם את המן כי אפשר הוא ג"כ אוהב למרדכי ורצון שניהם יחד לבקש בשבילו וחשב בלבו מי יודע מה תבקש כי ודאי לא דבר קטן הוא כיון שמסרה נפשה ע"ז אך אמר בלבו בודאי יאמרו ויטענו שהוא עשה טובה למלך כי בלא טובה אין לבקש לכן צוה להביא את ספר הזכרונות דברי הימים לראות איזה טובה עשה מרדכי בכדי שיוכל להשיב שאין

(כז) עי' ביאורו על תיקוני' דפ"ט ע"א א' ע"ב ב ועיין תיקונים זוה"ח דף י' ע"א א' ד' כ"א ע"א א' משלי ט"ו כ"ט:

שאין זה טובה גדולה כ"כ לעשות לו דבר גדול מאוד ואמר ספר הזכרונות דברי הימים פי' ולא הדברי הימים עצמו כי הדברי הימים הוא גדול כי שם הוא נכתב כל מה שנעשה מבריאות עולם אלא ספר הזכרונות כי הי' להם ספר בקיצור כל דבר מהדברים שנוח להביא אותו : (ג) ויאמר המלך כו' כי אמר בלבו עכשיו היא מבקשת בעדו מאוד כי גם יש לו טענה גדולה . ושאל אם נעשה יקר וגדולה ע"ז בכדי שיוכל להשיב כבר נעשה יקר וגדולה . יקר בכבוד וגדולה בממון : (ד) מי בחצר פי' לעשות עמו עצה מה לעשות קודם המשתה כי מי יודע מה תבקש וגם הדין עמה שיש לה טענה גדולה . אשר הכין לו הנה בגמרא אמרו תנא לו הכין זאת אינו מובן ונראה דה"פ מפני שסבר כתבתי שהגזירה היתה מן השמים מתחילה על מרדכי ואח"כ נתהפך והיתה להמן . לכך תנא לו הכין פי' שמתחילה היתה ג"כ מן השמים על המן לבדו ולא על מרדכי : (ה) ויאמר המלך יבא כי סבר שעמד בבוקר לבקש על מרדכי ויאמר בלבו מי יודע מה רצונה של אסתר לבקש בעד מרדכי כי המן הי' ג"כ באותה עצה : (ו) מה לעשות באיש ולא אמר במרדכי כי הי' מתירא שאם יאמר למרדכי יאמר שיתן לו כל המלוכה כי סבר שגם הוא אוהב למרדכי לכן אמר סתם . חפץ ביקרו ולא אמר גדולה כמו בתחילה כי מן השמים היתה זאת שאם היה אומר גם גדולה לא היה יכול להשיב על עצמו זאת כי איזה גדולה יכול ליתן לו עוד כי כבר נתן להמן ממנו הרבה וגם הוא משנה למלך אבל יקר אפשר כמ"ש לקמן :.(ז) איש אשר המלך חפץ ביקרו אבל גדולה א"א ליתן לו יותר: (ח) יביאו לבוש מלכות כו' פי' כי לא חסר אלא זאת . ואשר ניתן כתר מלכות בראשו פי' ואותו הלבוש והסוס אשר רכב בו המלך ביום אשר ניתן כתר מלכות בראשו : (ט) ונתון הלבוש כו' פי' שהיה דיניהם כשמאסרין הסוס למלך לרכוב נותן שר הפרתמים את הסוס להעבד אשר אוסר את הסוס ואמר המן שגם זאת יעשו לו . והלבישו את האיש פי' עבדיו ולא השר וכן והרכבוהו וכן וקראו : (י) מהר קח פי' שראה שאמר כן למרדכי וחשב שהמן הבין שהוא למרדכי ואמר כן מפני אהבתו אליו חשב אחשורוש שטוב הוא שאפטר בזה ואמר לו עשה עמו עוד יותר טוב שתעשה בעצמך זאת רק אפטר בזה . ומהר עשה כי תיכף תקרא אסתר על המשתה ואוכל להשיב כי כבר עשיתי לו. אל תפל דבר כו' פי' כל אשר דברת אפי' מה שאמרת שיעשו עבדי תעשה הכל בעצמך וזהו אל תפל בעצמך : (יא) וילבש את מרדכי אמרו בגמרא אסתר אסרה לכל בני באני ומזי' אשר בשושן הגמרא אינו מובן כלל כי איך אפשר שתצוה לכל בני באני ומזיי' אשר בשושן ועוד הא היא הראה א"ע שהיא אוהבת אותו וגם הא היו לו להמן בנים הרבה ועבדים אלא נראה דה"פ אסתר אסרתה בשם כמ"ש בגמרא שבת אסרתינהו לארבא ע"ש והיינו שלא היו יכולין : (יב) נדחף פי' רץ מהרה כי הי' בוש לעמוד והי' רץ . אבל וחפוי ראש שהי' בוש בדבר אשר משנה למלך כמותו יהי' ספר ובאני : (יג) ויספר את כל אשר קרהו פי' כי הם סברו שכיון שבא למלך ואמר לתלות את מרדכי ושלח המלך וקרא למרדכי . והשיב מרדכי וראה המלך שהדין עם מרדכי ולכך צוה שבעבור זה ירכיב המן למרדכי וא"כ אפשר שעכשיו יהיה מרדכי משנה למלך ולא המן . וסיפר להם המן את כל אשר קרהו דהיינו שהוא מקרה ואינו יודע מאין הי' לו כל זאת . וע"ז השיבו לו אם מזרע היהודים מרדכי פי' שכיון שהוא מקרה והוא מן השמים כי אין מזל לישראל לכך לא תוכל לו כי הם יכולים להפך כל המזלות כי הם אם עולים עד לרקיע ולכך נקראו חכמים כי הם הבינו את המזלות ומבינים שאין מזל

מזל לישראל ואמרו שיסתיר את העץ וישבור אותו מה שהכין לו לעשות ויעשה עמו שלום והוא אמר שזה מקרה ואפשר שיוכל לתלות אותו אח"כ : (יד) עודם מדברים עמו כי אפשר הי' שישבור את העץ אשר עשה לכן היתה סיבה מאת השי"ת ב"ה שסריסי המלך הגיעו :

ז (א) **לשתות** עם אסתר המלכה כי במשתה הראשונה לא היתה אסתר יען כי היתה בתענית אבל עכשיו היתה לכן אמר אסתר המלכה : (ב) מה שאלתך כו' ומה בקשתך פי' מה שאלתך על עצמך ומה בקשתך על אחרים ותעש : (ג) אם מצאתי חן בעיניך כו' ואם על המלך טוב. פי' כי צריך להמבקש ב' דברים א' שיהיה רצון הנותן וא' שיהי' להמבקש חן בעיניו ליתן לו וז"ש אם מצאתי חן. ואם על המלך טוב והוא רצון הנותן. נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי פי' שאלתי על עצמי שיתן לי נפשי. ובבקשתי על אחרים הוא עמי : (ד) כי נמכרנו אני ועמי אמרה כי נמכרנו כי אחשורוש נתן את ישראל ביד המן בתורת מכירה כמ"ש הכסף נתון לך פי' במתנה ולא אמר מחול לך כי אני נותן לך הכסף כאלו התקבלתי ואח"כ נתן לו וז"ש כי נמכרנו אני ועמי. ואלו לעבדים כו' אמרה שני דברים נגד אם מצאתי חן. אם על המלך טוב כח) פי' אם מצאתי חן תרחם עלי כי נמכרנו אני ועמי. ואלו לעבדים כו' וגם צריך להיות רצון הנותן המלך כי אין הצר שוה בנזק המלך פי' מה שעושה היזק למלך. מי הוא זה ואיזה הוא כו' פי' מי הוא זה שנתמלא לבו ליקח את המלכה ואי זה הוא קאי על עמה כי הי' קשה לו הלא אמרה שאינה יודעת את עמה. מי הוא זה כמו מי הוא נקי אבד ואיפו ישרים נכחדו : (ו) ותאמר אסתר כו' בגמרא אמרו שמחוי כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן. והנה זה פליאה גדולה לענין מאי מחוי ידה כלפי אחשורוש. ונראה מפני שאמרו חכמים שכח הדמיון עושה רושם באדם כמו שראינו שרוצה לקרות שמעון וקורא ראובן והיינו שבמחשבתו הי' ראובן ודע שבכל הצדיקים הי' דרכם לכשידברו דברים לפני המלך הי' לבם ומחשבתם דבוק להקב"ה ית"ש כמ"ש מרי חלמך לשנאך כו' וכן בנחמי' ב' ד' על מה זה אתה מבקש ואתפלל כו' וכן הי' כאן שלבה הי' להקב"ה והי' במחשבתה על אחשורוש ומחמת הדמיון הזה טעתה ומחוי בידה כלפי אחשורוש ובא מלאך וסטר ידה כלפי המן. והמן נבעת מלפני המלך והמלכה. פי' לפניה הי' יכול לומר שלא הי' יודע שהם משפחתה ולפני המלך הי' יכול לאמר אמת שהם עמה אבל הם רעים כמ"ש אבל לפני שניהם לא הי' לו תירוץ כלל כי איך יאמר לפני המלכה שהם רעים. וגם האיך יאמר למלך שלא הי' יודע שהם עמה הלא הי' אומר שהם רעים ומן היושר הוא להרגם : (ז) אל גינת הביתן. בגמרא אמרו שראה מלאכי השרת נדמו לו כאנשים כו' והיינו כיון שהמן הלשין על ישראל בדברי שקר והבאי כך עשה הקב"ה עמו כמו שעשה לפרעה כמ"ש וינצלו את מצרים כו' וכן בלבן וכמ"ש כי ישר ה' צורי ולא עולתה בו *) פי' שהקב"ה הוא ישר ומה שאתה רואה פעמים שהוא עושה כמו עולה כמו כאן ובמצרים ובלבן וכדומה. לא עולתה בו אלא כבר הם עשו עולה גדולה וראוים הם לזה שהקב"ה נפרע להם מדה כנגד מדה. והמן עמד פי' כשהלך המלך עמד לבקש על נפשו כמ"ש לעיל ותירץ א"ע בתירוץ הנ"ל : (ח) והמן נופל פי' לפי פשוטו הוא מחמת גודל הצער ולא הי' יכול לעמוד ונפל. הגם לכבוש את המלכה כו' פי' לפי שחשב שהוא רוצה להרוג את המלכה וראה עכשיו שהוא נופל חשב שרוצה להרוג אותה בביתו. ופני המן חפו פי' הי' בוש כי לא הי' יכול להשיב לו

(כח) עי' ביאורו על משלי ג' ד' כ"ב א' י"ג פט"ו ואדרת אליהו פ' תשא ולקמן פ"ח ל ציון לז :

(*לקמן ציון מד תקונים דף קג ע"א א משלי יד לא אבות בהגר"א שם משלי יד לב:

לו שהוא מבקש ממנה על נפשו כי מה לו לבקש הלא הוא אמר שמלך היושר הוא להרגס כמ"ש לעיל: (ט) אחד מן הסריסים דבגמרא אמרו חרבונה ג"כ באותה עצה היה פי' כי הוא הי' מסריסי המלך אשר עומדים לפניו תמיד ומנין הי' יודע אלא ע"כ באותה עצה הי' פי' באותן ששלח אחר המן להביא אותו אל המשתה שעשתה וכמ"ש וסריסי המלך הגיעו ויבהילו כו' ולכך הי' יודע. גם הנה העץ פי' זה הוא העץ שמראה אותו לו כמ"ש לעיל. אשר דבר טוב על המלך. היתה סיבה מאת ה' שיאמר כן בזה הלשון שיסבור אחשורוש שאמר כך אשר דבר המן שטוב הוא יותר על המלך. וחמת המלך שככה. ואמרו של עולם והיינו מפני שמלך סתם הוא הקב"ה:

ח (א) ביום ההוא. כי טובים הם כימים אחדים באהבתו אותה ולכן כ' כאן ביום ההוא. אבל עד עכשיו שהי' עדיין צרה כתיב ויהי בימי. בימים ההם כי ח"א הוא בפרודא כט). נתן המלך כו' כמ"ש כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס לתת לטוב לפני האלקים ואמרו בגמרא שזה קאי על מרדכי כמ"ש ודורש טוב לעמו. וז"ש לטוב לפני האלהים כי זה היה אח"כ לכן כ' לפניו שלפני הקב"ה הוא טוב. נתן למרדכי שהוא ראש לכל הבשמים וכ' לריח שמניף מכל בשמים. ושמן הוא חכמה כמ"ש חז"ל תקועה אלפא לשמן. לפיכך שלא יואב אחר אשה לתקועה כמ"ש. ויודע הדבר למרדכי והיינו ברוה"ק. ושמחה כמ"ש והעיר שושן צהלה ושמחה ל) ולחוטא זה המן לאסוף ממון ולכנוס פי' עוד. והיינו מה שגדלו אחשורוש. לתת שני נתינות א' לאסתר ואח"כ למרדכי שהוא לטוב לפני האלהים: (ב) ויסר המלך פי' נתן לו הב' דברים שהיה להמן היינו גדלו בממון ונשאו בכבוד ונתן לו ג"כ את בית המן לא) זה ממונו והטבעת זה כבוד. וזהו לתת לטוב לפני האלהים שהוא ב' מתנות כנ"ל: (ג) ותוסף אסתר פי' מתחילה אמרה כי נמכרנו אני ועמי לכן כ' כאן ותוסף אסתר כו' ותדבר ותפול ותבך היא מחשבה דבור מעשה לב) ותבך הוא מחשבה כי אין בכי' אלא בלב כמ"ש בזוהר דהא בדמעין אם לא ליבא ורעותא. והכל הוא לשון תחנונים כמ"ש אל תעש תפילתך קבע לג) אלא רחמים ותחנונים לפני המקום. ותוסף אסתר היא הוספת רוה"ק וכמ"ש ותוסף ללדת את אחיו את הבל. והיינו מתחילה ותלבש אסתר מלכות שלבשה רוה"ק (נאמר בכאן ונאמר על דאבדין). ממשתה היין הוא עוה"ז כמ"ש מיין הרקח. אל גינת ביתן הוא ג"ע. וחמת המלך שככה בקרבנות שנתהפך חרון אף לרך. ותוסף אסתר הוא פסוקי דזמרה. ותדבר הוא ק"ש כמ"ש וידבר אלהים את כל הדברים האלה כו' ובק"ש נרמז כל העשרת הדברות כמ"ש בירושלמי לד). ותפול הוא נפילת אפים אע"פ שהוא אחר התפילה המחשבה הוא קודם התפלה בברכות ק"ש כמ"ש בזוהר בראשית (דף מ"ה ע"א). הכא הוא השתחוואה ותבך הוא תפלה כי שם צריך כוונת הלב ועיקר הכוונה הוא בדמע כמ"ש לעיל. ותתחנן לו בתחנונים של אחר התפלה ששם הוא כל הבקשות ליחוד ועיקר התפלות הוא נצור לשונך מרע כו' כי ד' ראשי עבירות הן והן ע"ז ג"ע ושפ"ד ולשה"ר יותר מכולם לה) לכן התקינו בתחילה נצור לשוני מרע ואח"כ בסיום וקלקל מחשבתם. וז"ש את רעת המן שהוא לה"ר ואת מחשבתו הוא נגד וקלקל מחשבתם. וכן בי"ח ברכות של תפלה שאנו מתפללין השיבנו לתורתך ובסיום אנו מתפללין ולירושלים כו' פי' רצונו של יצה"ר

(כט) עי' ביאורו על תיקוני' תקון א' קס"א ע"ב ועיין ביאורו על משלי כ' א': (ל) עיין ביאורו על משלי י"א הספרש בין צהלה לשמחה פי' צהלה בקול כמו צהלי קולך ושמחה בלב כמו ישמח לב מבקשי ה': (לא) עי' ביאורו על משלי ט"ו כ"ה: (לב) משלי כ"ז י"א י"ב כ"ה כ"ז תיקונים דקנ"ו ע"א ב': (לג) עיין שנות אליהו ברכות פ"ד מ"ד ועיין פ' ה' פ' א': (לד) עיין ביאור על התיקונים דפ"ב ע"א ב' משלי י"ד ה' שנו' אליהו ברכו' פרק ה משנה א:

יצה"ר להחטיא את האדם ושלא יהי' לו עוה"ב וזהו השיבנו ולירושלם וז"ש את רעת הוא לחטיא ואת מחשבתו כי כוונתו שלא יהי' לו עוה"ב . על היהודים כי הוא אינו עומד אלא נגד היהודים להחטיאם : (יד) ותקם אסתר הוא אשרי שאחר נפילת אפים . ותעמוד הוא בקדושא דסידרא שע"ז הוא עומד כל העולם כמ"ש רז"ל על מה קיימא עלמא על קדושא דסדרא : (ה) ותאמר הוא תפלה שלאחריו כמ"ש לקמן אי"ה : (ו) כי איככה אוכל כו' פי' כי יש ב' מידות רעות א' שאדם לומד בפניות והוא הכל לריק וז"ש ותם לריק כוחכם כי הוא לומד כל ימיו והכל לריק . והב' שלומד לש"ש ואח"כ אינו לומד כלל וע"ז אנו מתפללין ולא ניגע לריק דהיינו נגד הלומד בפניות רעות ולא נלד לבהלה הוא נגד הלומד במחשבה טובה ואח"כ חוזר וזהו לבהלה . וזהו ברעה אשר ימצא את עמי הוא נגד ולא ניגע לריק לו) . ובאבדן מולדתי הוא נגד ולא נלד לבהלה והם נגד רעת המן להחטיא בעוה"ז ואת מחשבתו שלא יהי' לו עוה"ב כמש"ל . ואמרה ב' פעמים איככה כמ"ש איכה תרעה ואיכה תרביץ לז) שהם נגד בית ראשון ובית שני . אם על המלך טוב כי בכל דבר צריך ג' דברים א' רצון המבקש ושיהי' להמבקש חן בעיניו וגם הדבר צריך שיהי' ראוי לעשות ולכן אמרה הג' דברים . ואמרה אם טובה אני בעיניו פי' אם רצונו להחיות אותם כי איככה אוכל כו' והד' דברים אלו הם כנגד אותיות של שם הוי"ה לח) לכן אמרה ב' פעמים למלך . והד' היא וטובה אני בעיניו וכנגדן הם אלו הד' סבות שאמרו בגמרא אסתר מן התורה מנין כו' : (ז) ולמרדכי היהודי כי לאסתר לבדה היה מתיירא לומר שא"א לבטל את הכתב כי היא תתחיל לבכות עוד . לכך אמר ולמרדכי היהודי : (ח) ואתם כתבו כו' פי' שאמר להם שתעשו עצה ביניכם ולכתוב על היהודים כטוב בעיניכם . כי אותן האיגרות א"א לבטלן כי כתב אשר כו' ולפיכך כתבו שיהיו היהודים הורגים את אויביהם כי האיגרות הראשונות לא היו יכולין לבטלן רק הגיהו בפתשגן הכתב שלא היה כתוב אלא להיות עתידים ליום הזה . וכתבו להיות היהודים . ואם היו כותבין כהמן הרשע להמון עם לא היו משגיחין בו כלל לכן כתבו להאחשדרפנים אשר היה פחד מרדכי עליהם להם כתבו כי הם ייראו ממנו : (ט) בחדש השלישי כו' בשלשה ועשרים בו . לכך המתינו כדי לשלוח באותן המשרתים עצמן שלא יאמרו שקר הוא מאי חזית דלייתי להני נליית להני לכך המתינו עד שיבואו אותן השלוחין וחזרו ושלחו בהן עצמן . ועוד כדי שיחזרו בתשובה אותן שבעים יום כנגד השבעים שנה שהיו בגלות וזה היה סוף הגלות . אשר מהודו ועד כוש . פי' אשר שלחו לכל המדינות כלן כדי לפרסם הדבר . מדינה ומדינה ככתבה פי' כמ"ש לעיל (פ"א כ"ב) שהכתב הולך אחר המדינה והלשון אחר האומה : (י) בסוסים רוכבי הרכש פי' כדי שלא יהיו ישראל בדאגה יותר מדאי : (יא) להשמיד כו' פי' כתבו כן לפי שהיה כן כתוב באיגרות הראשון וכמש"ל שאין יכולין לבטל איגרות הראשונות רק הגיהו מה שלא היה כתוב כלל מי הם עתידים . ופירשו שיהיו היהודים עתידים ולכך היה כתוב ג"כ להשמיד : (יב) ביום אחד לכך שינו וכתבו ג"כ שיבוזו ג"כ אותו היום כדי שיהיו להם עוזרים מפני השלל ומה שכתבו כולם טף ונשים וגם שלום לבוז הכל הוא כדי לבטל האיגרות הראשונות אבל באמת לא היו רוצין זאת . כי היה די להם במה שנגאלו מצרה גדולה כזאת : (יג) פתשגן הכתב פי' להאחשדרפנים כתב מפורש כנ"ל

(לה) עי' אדרת אליהו פ' האזינו אופן א' י"ז :
(לו) עי' ביאורו על משלי י"ט ה' ל"ט :
(לז) עי' ביאורו על שה"ש א' ז' ועיין לעיל פ"ז ג ודברי הימים ב :
(לח) עי' ספרא דצניעותא פ"ה דנ"ה ע"א תיקונים זוה"ח ע"א א' משלי ט"ז ד' :

כנ"ל והפתשגן היה כמו הראשון רק הגיהו שיהיו היהודים עתידים : (יד) מדוהלים ודחופים פי' שהיו מבהילים אותם כדי שלא ידעו מה זאת כי לא היו נותנין להם מנוחה : (טו) ומרדכי יצא כו' בלבוש מלכות כו' מלכות פי' טלית של מצוה כמ"ש בזוהר עטיפא דמלכותא תכלת הוא תכלת שבציצית וחור הוא הלבן שבציצית ועטרת זהב גדולה היא תפלין שבראש . ותכריך בוץ הם הרצועות שכורכין בהם . וארגמן הם תפילה של יד כי מתפילה של ראש לתפילה של יד ד' דרגין לט) : (טז) ליהודים היתה כו' פי' כי ישראל צריכין אותות תמיד והם אות מילה ואות תפילין . ותורה היא הממוצע ושבת זה הוא עצמו אות וזה מ"ש אורה זו תורה שמחה זו יו"ט וזה נגד אות שבת וששון זה מילה . ויקר זו תפילין ותורה כלל מכולן לכן ר"ת של אלו גימטריא תורה ור"ת הוא כלל של כל התיבה . ואמר שמחה וששון כי ששון מ) הוא אחר שמחה כמ"ש בגמרא שמחה הוא שהולך למצוא חפץ שמחה וששון הוא אח"כ בשכבר החפץ בידו וששון בלב וז"ש שמחה הגא עדיפנא מינך דכתיב שמחה וששון ליהודים וששון אמר אנא עדיפנא מינך דכתיב ששון ושמחה ישיגו פי' שבגיהם אמת כי בזמן הזה הולכין אחר השמחה להשיג אותה הוא שמחה תחילה . אבל הששון הוא החפץ שרוצין להשיג . אבל לעתיד לבא אי"ה יהי' אחר שישיגו הששון יהיו הולכין להשיג עוד שמחה וזהו ששון ושמחה ובלב השו"ש וא"ש ושניהן תורה והן ד' דברים ה"ע וכאן נתקיים במרדכי הוה גביר לאחיך כי מתחלה איש יהודי ואח"כ נתעלה כי מרדכי היהודי כו' וישראל כו' דברים והעיר שושן כו' ליהודים היתה כו' : (יז) אשר דבר המלך ודתו מגיע פי' בהמדינה דהיינו מקום שיושבין האחשדרפנים בא אליהם דבר המלך עצמו אבל בעיירות הקטנות כו' . ורבים מעמי הארץ מתיהדים פי' כי לא קבלו אותם כמ"ש שאין מקבלים גרים בימי מרדכי ועוד שלא היו גרים גמורים כי לא נתגיירו אלא מחמת פחד . ולכך כתיב מתיהדים שעשו עצמן כיהודים אבל באמת אינם יהודים גמורים :

ט (א) **שברו** אויבי היהודים כו' המה בשונאיהם פי' אויב הוא הרוצה לעשות רעה בעצמו שונא הוא השמח ברעתו אבל הוא אינו עושה כלום לכן כ' אבל אויב אשר סברו לשלוט ונהפוך שיהיו היהודים שולטים אפי' בשונאיהם ואמרו המה בשונאיהם כי המ"ט שערים היו להם לישראל לרעה ונהפכו הכל שיהי' לטובה ושישלטו המה בשונאיהם : (ב) כי נפל פחד היהודים עליהם אבל שרי המדינות כו' שהם היו יודעין גדולת מרדכי היו יראים ממנו כי הוא הי' משנה למלך וע"ז אמר כי נפל פחד מרדכי עליהם : (ג) מנשאים פי' מכבדים את היהודים : (ד) ושמעו הולך בכל המדינות כי האיש מרדכי הולך וגדול פי' כי שומעין בכל העולם שהולך וגדול ואמר הולך וגדול כי אמרו בירושלמי שהצדיקים כבודן מתגדל מעט מעט עד שנתגדל מאוד כמ"ש וצדיקים כאור נוגה מא) מה אור הולך ומתרחב עד חצי היום כך הצדיקים כן : (ה) מכת חרב והרג ואבדן פי' שהכו אותם בתחילה על מקום שלא ימות מזה להרבותן ביסורים . ואח"כ הרגו ואח"כ אבדו הגופין בכדי שלא יראו הגוים ויזכרו תמיד . ויעשו בשונאיהם כרצונם פי' כמו שהיה רצונם לראות ביהודים בתחילה עכשיו ראו היהודים נקמתן שנהרגו אויביהם : (ו) עשרת בני המן תלו הם עשרה שמות שיש לע"ז כתרין מב) כו' דס"א שלקו בים כמ"ש בשירת הים הם אותיותיהן כאן והעשירי כולל כאן לכך הו"או אריך והן ה' שכולל כ' זהו כמנין המן וה' שמכאן ואילך כולל ג"כ כ' וכן בתפילה

(לט) עי' תיקונים כ"ו ע"ב ב' עי' ליקוטי ביאור רע"מ דע"ה ע"א ליקוטי זוה"ח דקע"ב ע"ב סי' קכ"ה ב' ספרא דצניעותא פ"ה כ"ח ע"א ב' אדר' אליהו דברים ב י"ג ד' היכלה ב פקודי ציון יז ד' יד ע"ב. תיקוני' ד' קסו ע"ב תיקון ו ד' פז ע"ב א. זוהר חדש ד' יז ע"ב א :

(מ) ע' היכלות היכל ב' פקודי ציון י"ב כ' א' דבה"י א' ט"ז לא חבקוק א' טו דבר אליהו על איוב ג' כא משלי יא י' כג כד ב' יד עיין הקדמה על אדר"צ היכלה א' פקודי ציון טז ד' כא ע"א, ועי' אדר' אליהו בלק פ"ז שם דברים פ"ב ופי"ז החזינו פל"ה ספרא דצניעות' פ"ב ד' לה ע"ב א ומשלי טו כה :

(מא) עי' ביאורו על משלי ד' י"ח ע"ו כ"ה רבב"ח י"א ב' ד"ב :

(מב) עי' תיקוני זוה"ח די"ב ע"א א' דכ"ד ע"ב נ"ח ע"א ב' ק"ט ע"א א' קל"ב ע"א רבב"ח יב ע"א וז"ל ועיין במ"ש במגילה :

(מג) תיקונים ד"ג ע"ב ציון מ"ג זוה"ח ע"א א' משלי כ"ה ב':

בתפלה וכמ"ש ובאותות כ"ו הוא סוד מ"ש שהמצרים לקו חמשים מכות . וזה שנחלקו ג"כ ר"א ור"ע מנין שכל מכה ומכה כו' זה חשב הפרטים וזה חשב גם הכללים . וז"ש בגמרא שבאות ראשון נלקו במצרים ובאות שני נלקו בים וכולן כוללין בו באות אחרון ובמטה נלקו כולם לפי שהוא כולל כולו והוא ג' ענינים מטה זאת שנהפך הפך והוא נקרא מטה נוקבא וכן עטרת כולל ל' אותיות והם נגד ל"א מלכים של כנען . וז"ש כל השירות כולן אריח ע"ג לבינה חוץ מזו ושירה של כנען וז"ש אנכי ולא יהיה לך בדיבור אחד נאמרו של"א תיבות הם כפולות בסוד כבוד אל במלכותו מג) בכל משלה שלכן עשר כמנין המלכות . ובביזה לא שלחו את ידם כדי להראות שלא עשו בשביל ממון רק כדי לקיים גזירת המלכות : (יג) ינתן גם מחר עשו כן בשביל שיראו מן השרים שמא יאמרו כי מתחילה הטעה המן את מרדכי ועכשיו הטעה מרדכי את המן ולא ממצות המלך כי המלך אינו יודע מזה כלל לכך בקשה שתעשה אפי' מה שלא היה כתוב כלל באיגרת . וגם יראו שגם שרים גדולים תלו . והיינו ממצות המלך כי בדת אינו כתוב זאת . וע"כ ממצות המלך עשו זאת ולא יהי' להם שנאה על היהודים אף אח"כ : (טז) ועמד פי' באחדות גמור . על נפשם שמא יבאו האויבים עליהם . ונח מאויביהם כי לא באו עדיין כלל והלכו להם . והרוג בשונאיהם פי' משום שלא באו האויבים לכך הרגו המה בשונאיהם : (יז) ועשה אותו יום משתה ושמחה . כי ביום י"ד הי' להם צרה גדולה כי היו יראים שמא יעמדו כנגדם ויהרגו הם אבל עכשיו שאיש לא עמד בפניהם עשו משתה : (יט) ע"ב היהודים הפרזים היושבים בערי הפרזות פי' לכן תלוי במוקפין ובפרזים כי לכך בקשה אסתר שיהרגו בשושן גם בי"ד משום שהיו יראים מן השרים שראו ב' האיגרות לכך חדשו עוד יום שם שלא היה כתוב מתחלה להראות שהוא ציווי המלך ולא עשו מעצמן כי יום י"ד לא היה כתוב באגרות וע"כ הוא מן המלך מפורש אבל מן המון עם לא היו יריאים כלל כי הם סברו שכך היה מתחילה רק הגיהו כמ"ש לעיל והשרים יושבין במדינה שמוקף חומה לכך כל המוקפין היו צריכין לזה שיהרגו בשושן גם בי"ד לכן גם הם עושים כשושן אבל הפרזים שאין השרים יושבים שם היה עיקר הנס ביום י"ד ומה שתלו ביו"כ מפני שכבר כתבתי שאעפ"י שהגלה סנחרב את כל האומות השרים נשארו על מקומן וישוב השרים בתחלה משעה שנכנסו לא"י נתיישבו אז גם האומות על אדמתן לכן תלוי הזמן של מוקפין על ימות יב"נ שאז התחיל טרידותן של השרים . שמחה ומשתה ויום טוב ומשלוח מנות כו' כל ד' אלו הם נגד ד' דברים שרצה המן לעשות כדלעיל : (כ) את הדברים האלה פי' כמ"ש לק' לקיים עליהם : (כא) את יום כו' פי' אלא לאסור את של זה בזה : והחדש אשר נהפך כו' פי' כאשר יושבין בצרה כמו שהי' כאן שסוברין שבאותו חודש יבא צרה כיון שהגיע אותו [חודש] הם בצרה גדולה יותר לכן אמר החודש אשר נהפך כי כל החודש נהפך מיגון לשמחה . וז"ש בגמרא כשם כשנכנס אב ממעטין בשמחה כך כשנכנס אדר מרבין בשמחה לכאורה קשה היאך שייך זה בזה אבל לפי מ"ש א"ש כי כמו כשנכנס אב ממעטין בשמחה שכל החודש היה ביגון כך באדר כל החודש נהפך לשמחה כנ"ל : (כג) וקבל היהודים פי' שכולם קבלו כאחד . את אשר החלו לעשות כו' פי' כמו שכתוב ועשו אותו יום משתה ושמחה וזאת אשר כתב כו' דהיינו משלוח מנות ומתנות לאביונים : (כד) כי המן כו' פי' זה היה הכל כתוב בספר ע"ד ע"כ דברי האגרת הזאת כו' הוא טרס

האגרת

האגרת שסלח מרדכי. וזהו העיקר הנס הגדול: (כה) ובבואה לפני המלך פי' כשבא הדבר לפני המלך על בוריו אמר עם הספר כו': (כו) על שם הפור. על שם הנס שהפך הקב"ה את כל המזלות שזהו עיקר הנס. ע"כ על כל דברי האגרת הזאת כו' ומה הגיע אליהם שב' מינים היו בישראל הרחוקים מאוד הם לא ראו גם מתחילה אלא באגרת. ומתחלה לא היו יודעין על בוריו כי בתחילתן לא היה כתוב כנ"ל ואותן שהיו קרובים יותר ראו צרות שונאיהם שעשו להם צרות וז"ש דברי האגרת כו' הם הרחוקים מאוד. ומה ראו הם שראו מפורש. ומה הגיע כו' הם הקרובים מאוד: (כז) קיימו וקבלו היהודים עליהם כי רצו להרוג אותם. ועל זרעם כי הם היו בכלל לאבדם. אם לא היו אביהם לא היו כלל בעולם ולא זכרון בהם כלל לכן זרעם היו בכלל לאבדם. ועל כל הנלוים אליהם כו' שהן בכלל להשמיד שרצו לעקור את הדת מד) וא"כ גם הם לא היו ולכן צריכים גם הם אף שהן לא היו בכלל להרוג ולאבד. ככתבם היא קריאת המגילה: (כח) נזכרים כו' היא קריאת המגילה. ונעשים היא עשית המשתה. בכל דור ודור. ומי הם שעושין משפחה ומשפחה הם משפחות כהונה ולויה. מדינה ומדינה מוקפת חומה מימות יהושע ב"נ לימות אחשורוש. ועיר ועיר. הם כפרים וכפר היא עיר שאין בה עשרה בטלנים. והם עשרה דברים אך ד' הראשונים הם כללין דכללין והם נגד י' הדברות וד' הראשונות הם נגד אנכי ולא יהיה לך לא תרצח ולא תנאף. וימי הפורים האלה כו' היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם פי' שימי הפורים הם המשתה ושמחה לא יעברו מתוך היהודים שהם הגדולים וזכרם שהיא קריאת המגילה לא יסוף אפי' מזרעם דאפי' קטנים חייבין בקריאת המגילה. ותכתוב אסתר פי' כתבו את כל המגילה ברוה"ק ושלחו באגרת. וז"ש לקיים את אגרת הפורים הזאת פי' שיקראו ויקיימו מה שבתוכה. והשנית מה שכתבו בשנה השנית אחר האגרות הראשונות כנ"ל. דברי שלום ואמת. דברי שלום היא המגילה ששלחו ואמת היא התורה שקבלו את התורה באהבה רבה בלי מודעה ואונס כלל. וז"ש שצריכה שרטוט כאמיתה של תורה. והיינו כיון שהושוה המגילה לתורה משמע כל הדינין שנוהגים בתורה אפי' כאמיתה של תורה. והיינו כיון שהושוה המגילה לתורה משמע כל הדינין שנוהגי' בתורה אפי' שירטוט נוהג בה: (לא) באשר קיים פי' כאשר צוה להם מרדכי וכאשר קיימו שקיימו גם מרדכ ואסתר על עצמן ועל זרעם. כן קיימו עליהם כולם את הכל וכאשר קבלו דברי הצומות וזעקתם שהיו בצרה כן קבלו עכשיו את המגילה: (לב) ומאמר אסתר קיים כו' מחמת תקיפות של אסתר נתקיים דברי הפורים ונכתב בספר כי היא נותה ולא היו רשאין לבטל דבריהם וכמ"ש בגמרא שלחה אסתר כו' והיינו מפני שהיא מלכה:

(מד) עיין לעיל ציון כ"ב (פ"ז פ"ז ד"ה צורי ולא עולתה בו ע' ביאורו על משלי י"ד ל"א):

י (א) **מם** על הארץ ואיי הים כמ"ש לעיל א' א' שהן מאה על הארץ וכ"ז על הים: (ב) ובכל מעשה תקפו וגבורתו תוקף היא מה שהכל שומעין ומה שאומר עושין דברו וגבורתו מה שהוא גבור גדול יותר מחבירו אבל אין עושין דבורו לכך כתיב אבל תקפו וכל מעשה. ופרשת גדולת מרדכי פי' כאן לא כתיב אלא הכללות לכן אמר הוא כ' בדברי הימים למלכי מדי ופרס ועיין מש"ל א' א' מ"ש מתחילה מדי ואח"כ פרס: (ג) משנה למלך. הוא בעניני עוה"ז. וגדול ליהודים פי' שהיה גם חשוב בעיניהם לפי שהיה גדול בתורה ורצוי לרוב אחיו היא חכמה כמ"ש מלא

אשה

אשה מלא טוב ויפק רצון מד׳ מלא היא אשת חיל׳ ויפק רצון היא חכמה כמ״ש יהי רצוי אחיו וטובל בשמן רגלו ושמן היא חכמה כמ״ש לעיל (ס׳ א׳) שתקוע היא עיר החכמה לפי שתקוע אלפא לשמן דורש טוב הוא מע״ט ומדות טובות ולפי שהמדות טובות הן יותר מכולן כמ״ש שלא נכתבו המדות טובות בתורה כי הם כוללין כל התורה כמ״ש כל הכועס כאלו עובד ע״ז מה) וכל המספר לה״ר ככופר בעיקר וכן כולם ושלום הוא בכלל הכל וכל המדות והוא הלבוש של כל המדות וז״ש לא מצא הקב״ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום והיינו שהכל צריך שיהי׳ יכול הקב״ה הכל ולא מצא הקב״ה מי שיהיה יכול לקבל אלא השלום מו) שהוא הלבוש של כל המדות והמדות הם כלל של המצות ובירך אותן בשלום שיהיו יכולים לקבל את התורה . והיינו ברכת כהנים שהם ו׳ ברכות ה׳ כנגד ה׳ חומשי תורה והששית היא נגד המדות מז) ושלום הוא כלל כל המדות לכן סיים בשלום . ולכן גם הש״ס משניות סיים בשלום כי גם הם ג״כ נגד ששה הנ״ל וע״כ מתחיל המשניות בברכות כי שלום הוא הצדיק וברכות לראש צדיק . וגם כי בתחילה נשנו סדר זרעים וזרע הוא הצדיק בסוד אשר זרעו בו על הארץ וברכות לראש צדיק לכן מתחיל בברכות . ולכן אמר ג״כ ודובר שלום לכל זרעו מח) . ועיקר הענין הוא לא יסור שבט מיהודה דרשו חז״ל אלו ראשי גולה שבבבל כראשי ישיבות ומחוקק מבין רגליו אלו הנשיאים בני בניו של הלל שלמדו תורה ברבים ומרדכי היה לו נשיאות וראש הגולה כי [ראש הגולה] הוא המושל בשבט ורודה בעם . ונשיא הוא הלומד עם כל העם . ומרדכי היה אמו משבט יהודה ואביו משבט בנימין לכך השיג שניהם הנשיאות וראש גליות ועליו נאמר מבין רגליו לא ממנו עצמו והוא השיג כל חלקי המעלות והם חמשה חכמה בינה דעת מע״ט מדות טובות רחמן ותרן וכיוצא מזה אמרו . כי מרדכי היהודי משנה למלך אחשורוש הוא בבינה כי למשול בעם ולשפוט אותם הוכרח לזה תבונה כמ״ש ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם . חכם הוא איך לאסוף אוצרות בר תבואה . ונבון איך לשפוט את העם . גדול ליהודים בחכמה כמ״ש ויהי האיש ההוא גדול מכל בני קדם . וכן ותרב חכמת שלמה מכל בני קדם שהיו חכמים גדולים . רצוי לרוב אחיו בתורה כמ״ש כי מוצאי מצא חיים ויפק רצון מה׳ הוא בדעת . דורש טוב לעמו הוא במע״ט וגמילות חסדים עם כל ישראל . ודובר שלום לכל זרעו שהיה מטיב עם כל האומות שלא יקנאו בזרעו אחר מותו שהיה דובר שלום עם הכל ומזה הגיע שלום לכל זרעו עדעולם . ושלום וברכה יהיה לנו ולכל ישראל אמן :

ה׳ יראנו נפלאות ויקויים בנו מ״ש ושמתי כד״כד שמשותיך שער״יך לאבני אקדח בב״א:

תם ונשלם שלב״ע

(מה) עי׳ ביאור על שס״ם א׳ ה׳ וז״ל עיין מה שכתבתי במגילת אסתר עי׳ ביאורו על תקונים דל״ו ע״א א׳ דק״מ ע״ב א׳ עיין אדרת אליהו בראשית ב׳ כ״ג:

(מו) עי׳ ביאורו על משלי ג׳ ב׳ י״ב ב׳ ל״א י״א ישעי׳ ט׳ א׳ תיקוני׳ מ״ו ע״א א׳ אדרת אלי׳ האזינו פכ״ב אופן א׳ :

(מז) עיין אדרת אליהו כ״ב אופן א׳ :

(מח) עיין שנות אלי׳ מסכת ברכות פ״ה מ״א עיין אדרת אלי׳ שם כ״ב אופן א׳ תיקוני׳ ד״ו ע״א. זוה״ח ד׳ לו ע״ב ב לעיל פ״ב ה משלי ח כא תנחומא ויקהל סימן ה׳:

ביאורי הגר"א

על מגילת אסתר על דרך הרמז בקיצור.

בשם שמלך כו'. פירוש כשם שמולך על האדם כן הוא מולך על כל העולם כידוע בחטא האדם: שבעה ועשרים כו'. בתחלה מלך כו'. כי הכנסת לבית הספר הוא כבן שבעה כמ"ש בבבא בתרא. וידוע שהתורה הוא הכנעת היצר הרע ולכך בתחלה מלך על שבע שנים כי אין מעכב בידו ומה גם כי יצ"ט עדיין אין לו ואח"כ מלך על עשרים שא"ל כי עדיין איכך בר עונשין ובין כך בונה עלי' מגודים גדולים ומדותיו הפחותים ומתאוותו. ואף שבא לסוף לאחר עשרים אינו מניח לו ומולך על כל מאה שניס שלו. וע"ז אמר שלמה המלך ע"ה שמח בחור כו' בטענת יצה"ר כי איכך בן עונשין ודע כי על כל כו' שבשביל זה אינו מניח לו לסוף אח"כ. אלא מעתה שניס כו' מכדי כתיב כו' שהוא כל ימי האדם שבעה כו' ל"ל ש"מ כו' כי אמרו מחד בשבתך לשבתך ואיתא במפרשים רמז על שנות האדם שהן ששים ובעשירית השביעי שהוא שבת הולך לעולם שכולו שבת. וע"ז אמרו חכמים ז"ל שבעשר שניס הראשונים יכין צידה לעולם אבל זה עושה כל ימיו משתאות: בחצר גינת ביתן כו'. כי בג"ע יש שני מדריגות כת אחת הזוכין לישב בפנים ונקרא ביתן וכת אחת ההולכין בין השורות וז"ה גינת והעולם הזה הוא כפרוזדור לעולם הבא ואמרו התקן עצמך בפרוזדור כו' אבל הרשע כל ימיו הוא עוסק בפרוזדור וז"ה בחצר גינת כו': המולך. מלכו של עולם. במתניתא תנא הושיבן בחצר כו' פירוש שלכולם הושיב בעוה"ז אבל פתח להם פתחים לזכות לגינות ולביתן שכל הרוצה לכנוס יכנוס: חור כרפס כו'. כי היצה"ר מכניס בו בהדרגה מתחלה בקטנותו מתאווה למאכל ולמשתה ואח"כ לבגדים יקרים ולמילית ואח"כ לכסף וזהב. ואח"כ למרגליות ואבנים יקרות ואם גם אלו בידו חוזר ומתאווה שאף הרצפה תהי' מאבנים יקרות בהיות שלעולם אין אדם מת וחצי תאותו בידו: בחצר גינת ביתן המלך. רב ושמואל ח"א כו' וח"א לפי מדרגתו הוא נוטל כל חלקו בעוה"ז הא' נוטל בגינת והא' נוטל בביתן מזה אמרו הראוי לחצר כו' וח"א שכולם יושבין בביתן רק לא בפעם א' כמ"ש רב לך די לך כי האדם לא נברא בעוה"ז רק להשלים נשמתו ואח"כ נוטלו לג"ע כמ"ש בזוהר דאפילו אי לא חטא אדם הראשון היה כן אבל לא במיתה ואף כשנכנס לג"ע אינו עולה למדריגתו תיכף אלא מעט מעט והענין כשהעה"ז כדי הוא לו אז הוא בעוה"ז ואח"כ כשאינו כדי לו נכנס לג"ע ומתנוצץ קדושתו מעט מעט עד שגם שם אין, כדי לו מכניסו למקום הראוי לו וזה אמרו הושיבן בחצר ולא החזיקתן כו' מאי חור ר' אליעזר או חורי חורי שעושה לו נקבים נקבים שמתו שכל חטא הוא חלל בנשמתו ושוכן שם אל זר ח"ו כמ"ש ועתה חלל רשע כו' ושמואל אומר מילית לבינה הביעה להם כמ"ש מרבדים רבדתי ערשי כו' שמראה להם מתיקת העולם כי נופת תטופנה כו' ומראה לו מ"ט סימני טהרה כמ"ש בבבא בתרא כבוניתא דנורא חיוורתא ברישא וע"ש מ"ש ועוד עושה להם שעושה אותן צבועים שמעשיהם ואכילתן ושתייתן לש"ש: מיטות זהב וכסף. תנא ר' יוחנן אומר הראוי לכסף כו' לזהב כו' אמר לו ר' נחמן א"כ אתה מטיל קנאה כו' ור' ישמעאל אמר כל העשירות של האדם בעוה"ז הכל לפי מזלו הראוי לכסף כו' אמר לו ר' נחמן א"כ אתה מטיל קנאה כו' כי אנו רואים הצלחת הרשעים בעוה"ז וע"ז נתקשו כל הנביאים ואמרו מדוע כו' עתקו כו' ערין כי קנאתי בהוללים כו' ע"ש כי יש לשאול מה חטא הוא שנברא במזל רע אלא הן של כסף כו' כי הענין מה שמטיבין לאדם בעוה"ז מחסרין לו בעוה"ב ע"כ טובה גדולה לצדיקים

לצדיקים שמחסרין להם בעוה"ז כדי שיהיו משכורתם שלימה בעוה"ב ולכך כל העולם ניזון בשביל חנינא בני כו' כי כ"כ השפע חלק והענין כי כל מה שנותנין כאן כסף נוטלין זהב כמ"ש במעשה דר' חנינא בן דוסא שהושיטו לו כרעא דדהבא וזה אמרו הן של כסף ורגליהם של זהב מה שאמרו מה שמחסרין לו כרעא דדהבא ובזה מתורץ קושית בד"ה אמה דל"ד לדעיל הראוי לחצר לחצר הראוי לגינה דהכל לפי מעשיו וגם אין שייך קנאה אדרבה כל אחד נכוה בחופתו של חבירו (כ"א נהנה מטובת חבירו) א"ר אליעזר אבנים שמתחוטטות כו' דשמא תאמר שלא חזר אחר אחר עשרו אחר שמזלו גרם לו או שנתנו לו מן השמים כל"ל לכך אמר שמתחוטטות כו' שחזר אחריהם למרחקים וכן ה"א כו' להיות כל איש שורר וכו' כי בזה הלשון נכתב אל שרי האומות להיות בלבם שיהיו מניחים את כל היהודים לשלוט גשמתן בהם בשלא יכריחום להיות כשאר כל העמים וזהו אמר ומדבר כלשון עמו: אחר הדברים האלה כשוך כו'. לאחר שנתבלה הבשר בארץ שאז שכך השטן מקטרוגו כמ"ש בזוהר על פסוק והשטן עומד על וכו': ויאמרו עבדי המלך. שבקשו גוף טוב להנשמה ושיהי' היצה"ר כפוף לשמוע לעצתה וע"כ אמר כאן איש יהודי שהיא הנשמה כנודע מה שאין כן בגוף הראשון שלא היתה הנשמה נזכרת בו (כ"א ניכרת בו). איש ימיני שבא מימין כמ"ש ואתה לך לקץ הימין וכן אמרינן לב חכם לימינו כו'. ויהי אומן כו'. פירוש שגדלה הנשמה את הגוף לילך:

תם